

Diagnoza do Regionalnego Planu Rozwoju Usług
Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa
Dolnośląskiego na lata 2023-2024

Wrocław, marzec 2023

Spis treści

WSTĘP	3
<u>OBSZARY INTERWENCJI. GRUPY DOCELOWE USŁUG ŚRODOWISKOWYCH I PROCESU DEINSTYTUCJONALIZACJI</u>	5
A. OBSZAR OSÓB POTRZEBUJĄCYCH WSPARCIA W CODZIENNYM FUNKCJONOWANIU ZE WZGLĘDU NA WIEK, PRZEWLEKŁĄ CHOROBE I NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ I ICH OPIEKUNOWIE	5
A.1 Domy Pomocy Społecznej	11
A.2 Rodzinne Domy Pomocy	11
A.3 Centra opiekuńczo- mieszkalne	11
A.4 Usługi opiekuńcze dla osób z niepełnosprawnością	12
A.5 Asystent osoby z niepełnosprawnością	12
A.6 Kluby i miejsca spotkań dla seniorów	15
A.7 Usługi Opiekuńcze	16
B. OBYWATELE PAŃSTW TRZECICH, W TYM UCHODźCY I MIGRANCY.	17
C. OSOBY W KRYZYSIE ZDROWIA PSYCHICZNEGO	19
C.1 Środowiskowe domy samopomocy	20
C.2 Kluby samopomocy	21
C.3 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	21
C.4 Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)	22
C.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	22
C.6 Domy pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	23
C.7 Warsztaty terapii zajęciowej	23
C.8 Zakłady aktywności zawodowej	23
D. OSOBY W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI	24
E. DZIECI, W TYM DZIECI ZE SZCZEGÓLNYMI POTRZEBAMI, RODZINA, W SZCZEGÓLNOŚCI RODZINA W KRYZYSIE ORAZ DZIECI POZBAWIONE OPIEKI RODZICIELSKIEJ	26
E.1 Asystent rodziny	27
E.2 Rodzina wspierająca	32
E.3 Kontrakt socjalny	32
E.4 Placówki Wsparcia Dziennego	32
E.5 Świadczenia opiekuńcze	33
E.6 Jednostki poradnictwa specjalistycznego	33
E.7 Piecza zastępcza	34
E.8 Adopcja (przysposobienie dziecka)	38
E.9 Usamodzielnianie wychowanków.	38
E.10 Opieka nad dziećmi do lat 3	38
E.11 Ośrodki dla dzieci i młodzieży i Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze	39
<u>PODSUMOWANIE NA PODSTAWIE DOLNOŚLĄSKIEJ STRATEGII INTEGRACJI SPOŁECZNEJ</u>	39
<u>OBSZARY HORYZONTALNE SPECYFICZNE DLA WSZYSTKICH OBSZARÓW</u>	40
G.1 Centrum Usług Społecznych	40
G.2 Mieszkania chronione/wspomagane/z koszykiem usług	41
<u>WNIOSKI/PODSUMOWANIE PRZYGOTOWANE W OPARCIU O DOLNOŚLĄSKĄ STRATEGIĘ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ NA LATA 2021-2030</u>	42
<u>UWAGI DOTYCZĄCE WSZYSTKICH OBSZARÓW</u>	43
<u>ZESTAWIENIE TABEL</u>	49
<u>ZESTAWIENIE WYKRESÓW</u>	49

Wstęp

Usługi Społeczne, dostarczane osobom i rodzinom potrzebującym wsparcia, dostarczane w środowisku lokalnym, stanowią coraz ważniejszy komponent polityki społecznej państwa. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Usług Społecznych, usługi społeczne są generalnie dedykowane wszystkim, ale w sposób szczególny tym osobom, które z racji swoich indywidualnych cech i szeroko rozumianych uwarunkowań mogą być narażone na jakikolwiek przejaw wykluczenia społecznego czy dyskryminacji. Dotyczy to w szczególności:

- a) dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami,
- b) osób z niepełnosprawnościami i osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- c) osób w kryzysie psychicznym,
- d) osób starszych,
- e) osób w kryzysie bezdomności,
- f) wszystkich innych grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.¹

Zmiany demograficzne, takie jak starzenie się społeczeństwa, zmniejszenie roli opiekuńczej rodzin wobec osób starszych, prawo do niezależnego życia osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, czy w końcu prawo dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami do życia rodzinie, wymusza wprowadzenie zmian systemowych w sferze dostarczania usług, które realnie wpłyną na podniesienie ich jakości życia.

Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji nie będzie służyć likwidacji aktualnie funkcjonujących placówek wsparcia długoterminowego, ale skupiać się będzie na rozwoju usług, które wpłyną na zmniejszenie „naporu” do instytucji osób potrzebujących wsparcia, któremu za kilka lat nie będą w stanie sprostać.

Obserwowana na przestrzeni ostatnich lat tendencja skupienia przeważającej liczby placówek w zarządzie JST wydaje się być tendencją stałą i z dużą dozą prawdopodobieństwa przypuszczać można, że trend ten utrzymać się będzie również w kolejnych latach. Sytuacja ta jest wynikiem większej stabilności organizacyjnej i finansowej JST, których budżety, zasilane głównie przez środki samorządowe i krajowe, podlegają mniejszym wahaniom niż źródła finansowania dostępne innym podmiotom, co przekłada się również na stabilność istniejącego w województwie zasobu instytucjonalnego.

Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy można wskazywać również wzrost oczekiwań wobec standardu jakości usług świadczonych przez placówki pomocy i wsparcia, którym nie wszystkie podmioty są/będą w stanie sprostać. Sytuacja taka być także powodowana brakiem lub niedostateczną na danym terenie liczbą podmiotów niepublicznych, które dysponowałyby odpowiednią infrastrukturą, zapleczem merytorycznymi i organizacyjnym, które mogłyby i byłyby skłonne prowadzić placówkę instytucjonalną. Nie bez znaczenia pozostaje nadal uprzywilejowana pozycja samorządów lokalnych w pozyskiwaniu funduszy unijnych na zadania inwestycyjne związane z tworzeniem/modernizacją zasobu

¹ Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030, z perspektywą do 2035 r. str. 5

infrastrukturalnego w obszarze pomocy i wsparcia w nowej perspektywie finansowej. Warto podkreślić, że środki z funduszy europejskich w ramach nowej perspektywy finansowej UE, przeznaczone na rozbudowę infrastruktury pomocy i wsparcia, powinny być przeznaczane głównie na tworzenie/modernizację placówek, natomiast finansowanie ich bieżącej działalności powinno być ściśle powiązane ze środkami krajowymi i samorządowymi. Dzięki temu można ograniczyć ryzyko niewydolności finansowej placówek po ustaniu finansowania ze środków UE i konieczności likwidacji części zasobu instytucjonalnego pomocy i wsparcia.

Z pewnością samorządom lokalnym łatwiej niż innym podmiotom zmobilizować niezbędne zasoby organizacyjne, kadrowe, merytoryczne, a zwłaszcza finansowe, by zaangażować się w aplikację o środki unijne na rozbudowę niezbędnej infrastruktury instytucjonalnej, szczególnie, że to na samorządach lokalnych spoczywa zobowiązanie do zaspokajania potrzeb osób, zamieszkujących na zarządzanych przez nie obszarach.² Należy przy tym pamiętać, że w tej perspektywie finansowej środki unijne muszą być zgodne z deinstytucjonalizacją usług tj.:

1. wsparcie z zakresu usług społecznych dotyczyć może wyłącznie usług świadczonych w społeczności lokalnej;
2. wsparcie instytucji możliwe tylko w zakresie tzw. „otwierania” się placówek;
3. wsparcie osób w instytucjach możliwe jedynie w zakresie usamodzielnienia/zapewnienia odbiorcy usług w społeczności lokalnej.

Tabela 1. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
OŚRODKI WSPARCIA - OGÓŁEM	67 528 662	73 417 816	82 448 462
ŚRODOWISKOWE DOMY SAMOPOMOCY	32 991 752	34 289 261	35 986 423
DZIENNE DOMY POMOCY	21 945 014	22 633 410	28 569 545
KLUBY SAMOPOMOCY	1 662 753	3 627 541	4 198 084
SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH i SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH Z USŁUGAMI OPIEKUŃCZYMI	9 106 333	10 278 884	10 684 668
OGRZEWAŁNIE	1 045 144	1 165 976	1 590 184
NOCLEGOWNIE	1 022 553	1 258 901	1 291 501
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ	309 872 530	310 757 713	319 887 452

² Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej, str.123

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MIESZKANIA CHRONIONE OGÓŁEM	2 908 431	3 216 794	3 972 875
PLACÓWKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA (powiatowe)	2 508 483	3 016 237	3 230 741
PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO	11 200 672	14 439 783	15 045 897
PLACÓWKI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE OGÓŁEM	112 727 759	119 578 766	123 390 753
W tym: PLACÓWKI TYPU RODZINNEGO	9 796 048	11 106 338	12 015 677
WARSZTAT TERAPII ZAJĘCIOWEJ	43 361 327	46 336 128	50 800 647
PLACÓWKI POMOCY I WSPARCIA OGÓŁEM			
Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)	550 107 864	570 763 237	598 776 827

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

[Obszary interwencji. Grupy docelowe usług środowiskowych i procesu deinstytucjonalizacji](#)

[A. Obszar osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na wiek, przewlekłą chorobę i niepełnosprawność i ich opiekunowie](#)

Ze względu na specyfikę grupy osób, które wymagają wsparcia w codziennym funkcjonowaniu tj. osób starszych i dorosłych osób z niepełnosprawnościami, w tym opiekunów osób z obu grup, należy wyjść od określenia dostępnych form wsparcia.:

- a. Instytucjonalne formy wsparcia:**
 - domy pomocy społecznej
 - rodzinne domy pomocy
- b. Formy wsparcia w lokalnej społeczności:**
 - dzienne domy pomocy
 - klub seniora
 - usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania
 - specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania
- c. Mieszkania chronione (wspierane i treningowe)**
- d. Opieka wytchnieniowa**

Opieka wytchnieniowa ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób niepełnosprawnych poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie

czasowego zastępstwa. Dzięki temu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki dysponują czasem, który mogą przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, podniesienie kompetencji i kwalifikacji w kontekście możliwości powrotu lub utrzymania się na rynku pracy, uczestniczenie w aktywności zawodowej, jak również na załatwienie niezbędnych spraw. Ważną częścią opieki wytchnieniowej jest także wzmocnienie potencjału opiekunów zaangażowanych w codzienne wspomaganie osób z niepełnosprawnościami oraz ograniczenie wpływu wiążących się z tym obciążeń na ich kondycję psychofizyczną.

Usługa opieki wytchnieniowej może służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby z niepełnosprawnością w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie mogą wykonywać swoich obowiązków.³

Tabela 2. Lista rekomendowanych wniosków w ramach programu MRiPS "Opieka wytchnieniowa" - edycja 2022

Lp.	Gmina/Powiat	Typ gminy/powiatu	Ogółem - środki finansowe na realizację usług w formie pobytu dziennego
1.	UM Bolesławiec	miejska	39 168,00
2.	UM Duszniki Zdrój	miejska	29 376,00
3.	UM Dzierżoniów	miejska	176 256,00
4.	UM Głogów	miejska	205 632,00
5.	UM Jedlina Zdrój	miejska	66 422,40
6.	UM Jelenia Góra	miejska	391 680,00
7.	UM Kamienna Góra	miejska	117 504,00
8.	UM Legnica	miejska	587 520,00
9.	UM Lubań	miejska	58 752,00
10.	UMiG Pieszycy	miejska	97 920,00
11.	UM Świebodzice	miejska	58 752,00
12.	UM Świdnica	miejska	342 720,00
13.	UM Wałbrzych	miejska	391 680,00
14.	UM Wojcieszów	miejska	58 752,00
15.	UM Wrocław	miejska	793 152,00
16.	UM Zgorzelec	miejska	48 960,00
17.	UM Złotoryja	miejska	97 920,00
18.	UMG Bierutów	miejsko-wiejska	78 336,00
19.	UMG Bogatynia	miejsko-wiejska	587 520,00
20.	UMG Głuszycy	miejsko-wiejska	137 088,00
21.	UMG Góra	miejsko-wiejska	58 752,00
22.	UMG Katy Wrocławskie	miejsko-wiejska	195 840,00
23.	UMG Leśna	miejsko-wiejska	39 168,00
24.	UMG Mieroszów	miejsko-wiejska	29 376,00

³ <https://mops.wroclaw.pl/projekty-i-programy/opieka-wytchnieniowa>

Lp.	Gmina/Powiat	Typ gminy/powiatu	Ogółem - środki finansowe na realizację usług w formie pobytu dziennego
25.	UMG Międzybórz	miejsko-wiejska	39 168,00
26.	UMG Milicz	miejsko-wiejska	97 920,00
27.	UMG Oborniki Śląskie	miejsko-wiejska	29 376,00
28.	UMG Radków	miejsko-wiejska	146 880,00
29.	UMG Siechnice	miejsko-wiejska	146 880,00
30.	UMG Szczytna	miejsko-wiejska	48 960,00
31.	UMG Świerzawa	miejsko-wiejska	68 544,00
32.	UMG Trzebnica	miejsko-wiejska	195 840,00
33.	UMG Węglińiec	miejsko-wiejska	117 504,00
34.	UMG Ząbkowice Śląskie	miejsko-wiejska	78 336,00
35.	UMG Żmigród	miejsko-wiejska	97 920,00
36.	UG Czernica	wiejska	254 592,00
37.	UG Długotęka	wiejska	90 576,00
38.	UG Dziadowa Kłoda	wiejska	29 376,00
39.	UG Dzierżoniów	wiejska	68 544,00
40.	UMG Kamieniec Ząbkowicki	miejsko-wiejska	93 024,00
41.	UG Kamienna Góra	wiejska	235 008,00
42.	UG Kobierzyce	wiejska	48 960,00
43.	UG Kotla	wiejska	19 584,00
44.	UG Krośnice	wiejska	48 960,00
45.	UG Łagiewniki	wiejska	17 136,00
46.	UG Marcinowice	wiejska	39 168,00
47.	UG Marciszów	wiejska	39 168,00
48.	UG Mietków	wiejska	68 544,00
49.	UG Mściwojów	wiejska	29 376,00
50.	UG Mysłakowice	wiejska	48 960,00
51.	UG Oława	wiejska	107 712,00
52.	UG Radwanice	wiejska	146 880,00
53.	UG Siekierczyn	wiejska	48 960,00
54.	UG Stara Kamienica	wiejska	29 376,00
55.	UG Stare Bogaczowice	wiejska	29 376,00
56.	UG Sulików	wiejska	29 376,00
57.	UG Żórawina	wiejska	78 000,00
58.	UG Żukowice	wiejska	48 240,00
59.	SP Dzierżoniów	powiat	783 360,00
60.	SP Głogów	powiat	0,00
61.	SP Legnica	powiat	685 440,00
62.	SP Lwówek Śląski	powiat	470 016,00
63.	SP Polkowice	powiat	481 440,00
64.	SP Strzelin	powiat	117 504,00

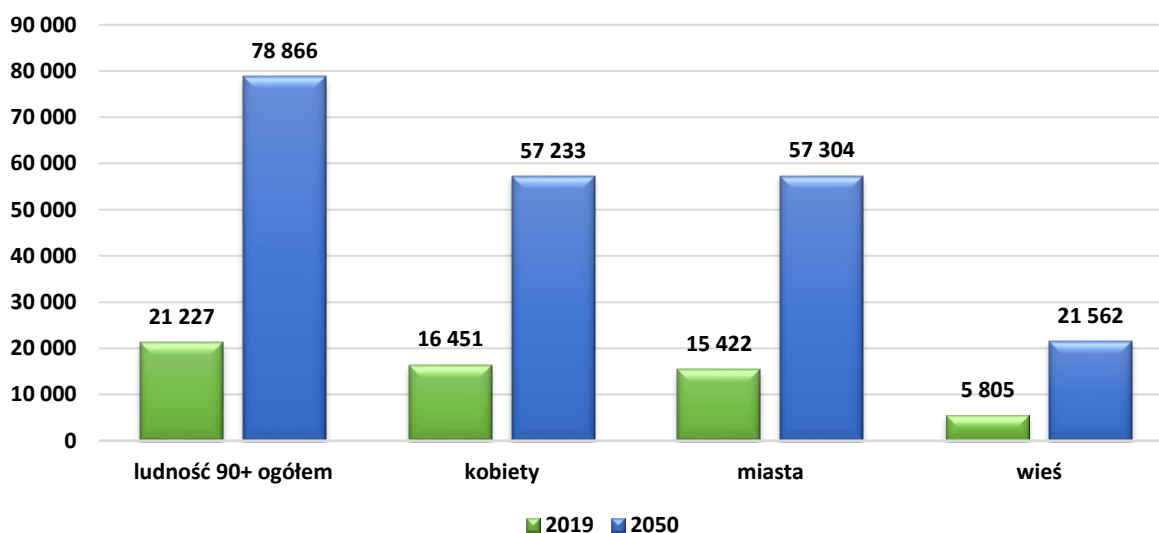
Lp.	Gmina/Powiat	Typ gminy/powiatu	Ogółem - środki finansowe na realizację usług w formie pobytu dziennego
65.	SP Świdnica	powiat	195 840,00
66.	SP Wrocław	powiat	97 920,00
67.	SP Zgorzelec	powiat	244 800,00
68.	UG WALIM	wiejska	25 704,00
			10 506 494,40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DUW⁴

Osoby starsze

Trendy demograficzne jednoznacznie wskazują na postępujący proces starzenia się populacji dolnośląskiej. Ich kierunek i dynamika pozwalają przypuszczać, że tendencje te będą w sposób istotny wpływać na zapotrzebowanie na usługi społeczne, a tym samym na kształt systemu pomocy społecznej w przyszłości. Wg danych GUS systematycznie wzrastać będzie udział ludności w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności województwa – z poziomu 20,7% w 2021r. do poziomu 33,5% w 2050 r. Intensywniejszy stanie się proces tzw. „podwójnego starzenia się” regionu (wykres 1), a więc wzrost odsetka osób dożywających starości sędziwej (powyżej 90 roku życia). Wg szacunków liczba osób w wieku 90 lat i więcej wzrośnie niemal **czterokrotnie** (z poziomu 21.227 osób w końcu 2019r. do 78.866 w 2050r.).

Wykres 1. Proces „podwójnego starzenia się” społeczeństwa Dolnego Śląska

Źródło DSIS str. 10

W regionie (podobnie jak w całym kraju) rokrocznie wzrasta również liczba osób, które przekroczyły 100 lat. Wg szacunków US we Wrocławiu, w końcu 2014r. w województwie mieszkało 298 osób w wieku 100 lat i więcej. Wśród nich 82% (243 osób) stanowiły kobiety.

⁴ <https://www.duw.pl/pl/urząd/programy/fundusz-solidarnosciowy/opieka-wytchnieniowa/17873,Program-quotOpieka-wytchnieniowaquot-edycja-2022.html>

W stolicy Dolnego Śląska mieszkało ponad 100. stulatków – 105 osób⁵. Z danych prognostycznych GUS wynika, że szacowana liczba stulatków, wynosząca w 2019 roku 244 osoby (w tym 193 kobiety), do roku 2050 zwiększy się niemal 23-krotnie – do liczby 4.625 osób, ponad 83% ich ogółu będą stanowić kobiety.

Na przyspieszenie tempa starzenia się ludności wpływa również systematyczne wydłużanie **trwania życia** odnotowywane od lat 90-tych ubiegłego wieku. W 2018 roku przeciętne trwanie życia mieszkańca Dolnego Śląska płci męskiej wynosiło 73,2 lat, a dla kobiet – 81,3 lat. W porównaniu z rokiem 2000 trwanie życia wydłużyło się o 4,4 roku dla mężczyzn oraz o 3,7 roku dla kobiet. Osoby, które w 2018r. skończyły 60 lat mają przed sobą 18,9 lat życia w przypadku mężczyzn i 24,1 lat w przypadku kobiet.

Wg prognoz GUS oczekiwana długość życia będzie nadal systematycznie rosła. Po 2045r. trwanie życia dla mężczyzn (ogółem w kraju i na terenie Dolnego Śląska) przekroczy barierę 80 lat. Dolnoślązaczki barierę tę przekroczyły w 2010r. (przeciętne dalsze trwanie życia kobiet z województwa dolnośląskiego wyniosło 80,2 lat). Do 2050r. mężczyźni na terenie województwa dolnośląskiego przeciętnie będą żyli 81,8 lat, a kobiety blisko 90 lat – 87,3 lat.

⁵ *Międzynarodowy Dzień Osób starszych*. Infografiki 2015 r. Urząd Statystyczny we Wrocławiu.
http://wroclaw.stat.gov.pl/files/gfx/wroclaw/pl/defaultstronaopisowa/2753/1/2/miedzynarodowy_dzien_osob_starszych_2015.pdf

Osoby z Niepełnosprawnością

W Polsce najczęściej funkcjonują dwie definicje niepełnosprawności, również wykorzystywane do celów statystycznych:

Niepełnosprawność prawna – wynika z przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Niepełnosprawność biologiczna – za osobę z niepełnosprawnością wg tego określenia (głównie na potrzeby badawcze, statystyczne GUS) uznaje się osobę, która odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, wypoczynek, „samoobsługa” itp.). Według badania EHIS w Polsce częstość występowania niepełnosprawności biologicznej wg kryterium unijnego rośnie wraz z wiekiem, gwałtownie po ukończeniu 50 roku życia. Według kryteriów unijnych wśród pięćdziesięciolatek co czwarta osoba została zaliczona do grupy osób z niepełnosprawnościami, a wśród siedemdziesięciolatek prawie 3/5 zbiorowości.

Tabela 3. Udział osób z niepełnosprawnością wg kryterium statystycznego w określonych grupach wiekowych

WIEK [lata]	0 – 14			15 – 29			30 – 49			50 – 69			≥ 70		
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	PRAWNA I BIOLOGICZNA	PRAWNA	BIOLOGICZNA	PRAWNA I BIOLOGICZNA	PRAWNA	BIOLOGICZNA	PRAWNA I BIOLOGICZNA	PRAWNA	BIOLOGICZNA	PRAWNA I BIOLOGICZNA	PRAWNA	BIOLOGICZNA	PRAWNA I BIOLOGICZNA	PRAWNA	BIOLOGICZNA
Dolny Śląsk	4,4%			4,8%			3,9%			20,1%			45,2%		
	1,2 %	2,7 %	0,5 %	1,3 %	2,9 %	0,7 %	0,5 %	2,8 %	0,6 %	4,0 %	13,7 %	2,3 %	19,0 %	15,9 %	10,3 %
Polska	3,7%			3,7%			6,7%			20,6%			42,0%		
	1,0%	2,2%	0,5%	0,9%	2,1%	0,6%	1,6%	3,8%	1,3%	5,3%	11,7 %	3,6%	13,8%	14,5 %	13,7%

Źródło: Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej, 2021

Samorząd Województwa Dolnośląskiego od lat wspiera działania dążące do niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami. Już w 2012 r. zauważono pilną potrzebę wsparcia usług asystencji osobistej osób niepełnosprawnych. Z roku na rok, przy wsparciu ze środków UE oraz samorządu województwa, coraz więcej osób mogło skorzystać z tego typu wsparcia. Coraz więcej dolnośląskich organizacji pozarządowych ubiegało się o środki na rozpowszechnienie i zapewnienie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami. Podobnie wygląda wsparcie usług opieki/przerwy wytchnieniowej. Na terenie Dolnego Śląska jest kilka prężnych organizacji, które korzystając z dotacji zapewniają rodzinom ten rodzaj pomocy. Finansowanie wsparcia tego typu usług możliwe jest zarówno ze środków zewnętrznych jak i krajowych (DWUP - środki EFS/DUW - Fundusz Solidarnościowy/SW - środki PFRON oraz BWD).

Badania GUS „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2019 r.” (na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych) w 2019 r. nastąpił spadek zasięgu ubóstwa (o ok. 3 p. proc.) w gospodarstwach domowych w stosunku do 2018 r., w których głowa gospodarstwa domowego posiadała orzeczenie o niepełnosprawności, natomiast nie odnotowano zmiany w przypadku gospodarstw z dziećmi z niepełnosprawnością. Szczególnie narażone na ubóstwo skrajne w 2019 r. były gospodarstwa domowe, w których zamieszkują osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności. Stopa ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą uznaną za niepełnosprawną prawnie wyniosła 6,5% w 2019 r. i odpowiednio 7,8 % w 2018 r. Dla porównania gospodarstwa domowe bez osób z niepełnosprawnością odpowiednio w 2019 r. 3,7 % oraz w 2018 r. 4,8 %. Przytoczone dane udowadniają cały czas trudną sytuację ekonomiczną osób z niepełnosprawnościami, ich rodzin i opiekunów.

A.1 Domy Pomocy Społecznej

W 2021 r. świadczenie w formie odpłatności gminy za pobyt w DPS przyznano 5.254 osobom (w 2020 r 5.168 osób) na łączną kwotę ponad 161.395.586 złotych. Największe koszty z tego tytułu ponosiły miasta grodzkie – wśród nich m. Wrocław na kwotę ponad 46 mln złotych. We Wrocławiu wydatki na ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca w DPS w 2021r. wyniosły 46 862 686 zł, co stanowiło ponad 29% ogółu kwoty przeznaczanej na ten cel w województwie dolnośląskim. Gmina Wrocław opłacała pobyt w DPS 1.462 osobom. Liczba osób w wieku 90 lat i więcej wzrosła niemal czterokrotnie (z poziomu 23.160 osób w końcu 2021r. do 78.866 w 2050r.).⁶ W domach pomocy społecznej na koniec 2019 r. niemal 2/3 (62,7%) ogółu mieszkańców stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej – 3.640 osób (w tym 2.065 kobiet oraz 1.575 mężczyzn).

A.2 Rodzinne Domy Pomocy

Rodzinny dom pomocy również jest placówką pobytu stacjonarnego, skierowaną do osób, które ze względu na deficyt sprawności wynikający z wieku lub niepełnosprawności nie mogą samodzielnie funkcjonować w miejscu zamieszkania i potrzebują całodobowej asysty związanej z zaspokajaniem codziennych potrzeb. Rodzinny dom pomocy stanowi formę usług opiekuńczych i bytowych świadczonych całodobowo przez osobę fizyczną lub organizację pożytku publicznego dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu zamieszkujących wspólnie osób, wymagających z powodu wieku lub niepełnosprawności wsparcia w tej formie. W województwie od 2021 roku funkcjonuje jeden rodzinny dom pomocy

A.3 Centra opiekuńczo- mieszkalne

Program pn. „Centra opiekuńczo-mieszkalne” jest realizowany w ramach Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych. Z programu skorzystać będą mogły gminy i powiaty chcące utworzyć Centra opiekuńczo-mieszkalne lub zlecić ich prowadzenie organizacjom pozarządowym. Program jest realizowany od 1 lipca 2019 roku. Głównym

⁶ OZPS za 2021 r., str. 10

celem Programu jest: pomoc dorosłym osobom niepełnosprawnym ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511 z późn. zm.) poprzez zapewnienie usług zamieszkiwania w ramach pobytu dziennego lub całodobowego.⁷

W naborze do Programu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej "Centra opiekuńczo-mieszkalne", ogłoszonego w 2021 r. zatwierdzono dwa wnioski z województwa dolnośląskiego: gminy Radków oraz miasta Wrocław (wyniki ogłoszono 5 maja 2022 r.).

A.4 Usługi opiekuńcze dla osób z niepełnosprawnością

Cele programu finansowanego ze środków Funduszu Solidarnościowego jest zapewnienie wsparcia w postaci usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych dla:

- osób z niepełnosprawnością w wieku do 75 roku życia posiadających orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności
- dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami

wynikających z:

1. konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji
2. konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi) wsparcia i pomocy adekwatnej do potrzeb i możliwości wynikających ze stanu zdrowia, w ramach usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych

Celem programu jest również m.in. poprawa dostępności do usług opiekuńczych, w szczególności specjalistycznych usług opiekuńczych oraz poprawa jakości świadczonych usług oraz rozszerzenie oferty usług.

A.5 Asystent osoby z niepełnosprawnością

Asystentura jest to wsparcie przez wykwalifikowanego opiekuna osoby z niepełnosprawnością w wykonywaniu codziennych czynności oraz w życiu społecznym. Celem zadania jest zapewnienie wsparcia osobom z niepełnosprawnościami w wykonywaniu codziennych czynności, funkcjonowaniu w życiu społecznym oraz zwiększenie szans na prowadzenie bardziej niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia.

⁷ Program COM, <https://www.gov.pl/web/rodzina/nabor-wnioskow-w-ramach-programu-centra-opiekunczo-mieszkalne>,

Osoby z niepełnosprawnością mogą skorzystać ze wsparcia asystenta w ramach programu współfinansowanego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Co zyska osoba mająca wsparcie asystenta?

- możliwość korzystania z pomocy asystenta
- ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz zachętę do podejmowania aktywności i realizowania prawa do niezależnego życia
- przeciwdziałanie dyskryminacji oraz wykluczeniu społecznemu, umożliwienie uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności
- większe wsparcia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.⁸

Tabela 4. Lista rekomendowanych wniosków w ramach programu MRiPS „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej - 2022 r.”

Lp.	Gmina/powiat	Typ gminy/powiatu	Wnioskowana kwota środków Funduszu Solidarnościowego na realizację Programu
1	2	3	4
1	UM Boguszów-Gorce	gmina miejska	1 984 869,00
2	UM Bolesławiec	gmina miejska	875 925,00
3	UM Duszniki Zdrój	gmina miejska	117 504,00
4	UM Dzierżoniów	gmina miejska	433 755,00
5	UM Głogów	gmina miejska	2 018 070,00
6	UM Jawor	gmina miejska	63 801,00
7	UM Jedlina Zdrój	gmina miejska	69 380,40
8	UM Jelenia Góra	gmina miejska	1 289 535,00
9	UM Kamienna Góra	gmina miejska	124 032,00
10	UM Kłodzko	gmina miejska	304 912,00
11	UM Kowary	gmina miejska	129 897,00
12	UM Legnica	gmina miejska	1 881 900,00
13	UM Nowa Ruda	gmina miejska	52 836,00
14	UM Oława	gmina miejska	413 737,50
15	UM Świdnica	gmina miejska	1 346 706,00
16	UM Świebodzice	gmina miejska	505 512,00
17	UM Wałbrzych	gmina miejska	1 059 686,46
18	UM Wrocław	gmina miejska	2 211 058,00
19	UM Zgorzelec	gmina miejska	155 601,00
20	UM Złotoryja	gmina miejska	774 027,00
21	UMG Bierutów	gmina miejsko-wiejska	351 747,00
22	UMG Bogatynia	gmina miejsko-wiejska	662 184,00
23	UMG Bystrzyca Kłodzka	gmina miejsko-wiejska	181 764,00

⁸ <https://mops.wroclaw.pl/projekty-i-programy/asystent-osoby-z-niepelnosprawnosciami>

Lp.	Gmina/powiat	Typ gminy/powiatu	Wnioskowana kwota środków Funduszu Solidarnościowego na realizację Programu
24	UMG Góra	gmina miejsko-wiejska	349 452,00
25	UMG Jelcz-Laskowice	gmina miejsko-wiejska	119 646,00
26	UMG Kąty Wrocławskie	gmina miejsko-wiejska	332 316,00
27	UMG Leśna	gmina miejsko-wiejska	33 201,00
28	UMG Mieroszów	gmina miejsko-wiejska	109 956,00
29	UMG Milicz	gmina miejsko-wiejska	658 971,00
30	UMG Pieńsk	gmina miejsko-wiejska	160 701,00
31	UMG Polkowice	gmina miejsko-wiejska	972 366,00
32	UMG Radków	gmina miejsko-wiejska	561 969,00
33	UMG Siechnice	gmina miejsko-wiejska	129 030,00
34	UMG Strzelin	gmina miejsko-wiejska	245 799,00
35	UMG Środa Śląska	gmina miejsko-wiejska	255 816,00
36	UMG Węgliń	gmina miejsko-wiejska	328 644,00
37	UMG Wiązów	gmina miejsko-wiejska	47 430,00
38	UMG Wleń	gmina miejsko-wiejska	173 502,00
39	UMG Wołów	gmina miejsko-wiejska	150 858,00
40	UMG Ząbkowice Śląskie	gmina miejsko-wiejska	1 358 946,00
41	UMG Ziębice	gmina miejsko-wiejska	207 315,00
42	UMG Złoty Stok	gmina miejsko-wiejska	122 460,00
43	UMG Żmigród	gmina miejsko-wiejska	411 264,00
44	UG Borów	gmina wiejska	101 439,00
45	UG Cieszków	gmina wiejska	174 012,00
46	UG Czarny Bór	gmina wiejska	227 817,00
47	UG Czernica	gmina wiejska	790 857,00
48	UG Długołęka	gmina wiejska	104 958,00
49	UMG Kamieniec Ząbkowicki	gmina miejsko-wiejska	420 291,00
50	UG Kłodzko	gmina wiejska	140 178,26
51	UG Kobierzyce	gmina wiejska	83 385,00
52	UG Kondratowice	gmina wiejska	1 303 050,00
53	UG Kotła	gmina wiejska	32 130,00
54	UG Krośnice	gmina wiejska	289 100,00
55	UG Legnickie Pole	gmina wiejska	233 124,00
56	UG Łagiewniki	gmina wiejska	61 954,80
57	UG Malczyce	gmina wiejska	67 626,00
58	UG Marcinowice	gmina wiejska	41 922,00
59	UG Miękinia	gmina wiejska	116 127,00
60	UG Mysłakowice	gmina wiejska	289 170,00
61	UG Oława	gmina wiejska	313 344,00
62	UG Paszowice	gmina wiejska	938 550,00

Lp.	Gmina/powiat	Typ gminy/powiatu	Wnioskowana kwota środków Funduszu Solidarnościowego na realizację Programu
63	UG Pielgrzymka	gmina wiejska	177 684,00
64	UG Radwanice	gmina wiejska	415 854,00
65	UG Rudna	gmina wiejska	120 885,46
66	UG Ruja	gmina wiejska	30 050,00
67	UG Stare Bogaczowice	gmina wiejska	129 897,00
68	UG Walim	gmina wiejska	176 715,00
69	UG Wińsko	gmina wiejska	228 531,00
70	UG Wisznia Mała	gmina wiejska	308 244,00
71	UG Zagrodno	gmina wiejska	122 460,00
72	UG Złotoryja	gmina wiejska	536 571,00
73	UG Żukowice	gmina wiejska	158 840,00
74	SP Dzierżoniów	powiat	4 190 670,00
75	SP Głogów	powiat	1 202 000,00
76	SP Lubin	powiat	1 213 779,60
77	SP Oława	powiat	512 244,00
78	SP Polkowice	powiat	469 648,00
79	SP Środa Śląska	powiat	485 010,00
80	SP Świdnica	powiat	1 621 647,00
81	SP Trzebnica	powiat	456 144,00
82	SP Złotoryja	powiat	1 151 172,00
83	SP Wrocław	powiat	142 902,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych DUW⁹

A.6 Kluby i miejsca spotkań dla seniorów

Istotnym elementem przemian demograficznych i wzrostu liczby osób starszych w społeczeństwie staje się również proces stopniowego przedefiniowywania roli seniora oraz rosnąca potrzeba aktywności osób starszych w przestrzeni publicznej, chęć rozwijania zainteresowań i kontaktów interpersonalnych. Wydłużenie trwania i jakości życia oraz zmiany w funkcjonowaniu rodzin (w tym odchodzenie od domów wielopokoleniowych, zmniejszenie roli opiekuńczej dziadków, brak możliwości świadczenia opieki nad starszymi członkami rodziny) stawia przed polityką społeczną nowe wyzwania, służące utrzymaniu aktywności seniorów.

W województwie dolnośląskim na dzień 30.06.2020r. funkcjonowało 51 UTW (wg danych GUS w roku akademickim 2017/2018 na terenie województwa działało 48 UTW – najwięcej, bo 15 w formie stowarzyszeń oraz 13 UTW powołanych przy szkołach wyższych i 12 przy

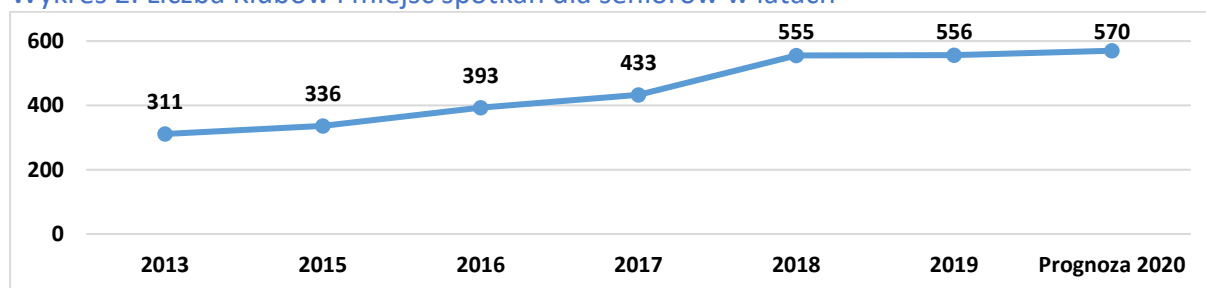
⁹ <https://www.duw.pl/pl/urząd/programy/fundusz-solidarnosciowy/asystent-osobisty-osoby/17874,Program-quotAsystent-osobisty-osoby-niepelnosprawnejquot-edycja-2022.html>

domach i ośrodkach kultury). Na Dolnym Śląsku działa również Federacja UTW, której członkami są UTW z Oleśnicy, Trzebnicy, Kamiennej Góry i Przemkowa.

Uzupełnieniem funkcjonowania UTW jest tworzenie i prowadzenie klubów i miejsc spotkań dla seniorów. Z danych OZPS wynika, że na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest stały i systematyczny przyrost ich liczby, choć powoli zmniejsza się dynamika przyrostu liczby nowych placówek. W 2021r. w województwie dolnośląskim funkcjonowało 570 klubów i innych miejsc dla seniorów (2020r. – 543, 2019r. – 547, 2018r. – 555). W roku 2022 prognozowany jest wzrost liczby klubów i innych miejsc dla seniorów o kolejnych 14 placówek.

Miejsca spotkań dla seniorów brakowało w 33 gminach (w 2020r. – w 41, 2019r. – w 46, 2018r. – w 44) – w tym w 6 gminach miejskich (Jawor, Karpacz, Chojnów, Świeradów-Zdrój, Lubin, Zawidów), 9 gminach miejsko-wiejskich (Nowogrodzic, Prochowice, Bierutów, Międzybórz, Jelcz-Laskowice, Wiązów, Środa Śląska, Brzeg Dolny, Bogatynia) oraz 18 gminach wiejskich (Warta Bolesławiecka, Męcinka, Mściwojów, Wądroże Wielkie, Marciszów, Stara Kamienica, Lewin Kłodzki, Krotoszyce, Kunice, Ruja, Platerówka, Lubin, Dobroszyce, Dobromierz, Jordanów Śląski, Żórawina, Ciepłowody, Zagrodno). W 11 gminach województwa dolnośląskiego funkcjonowało po 10 lub więcej klubów i innych miejsc spotkań dla seniorów – najwięcej we Wrocławiu – 137 placówek.

Wykres 2. Liczba Klubów i miejsc spotkań dla seniorów w latach

Źródło: DOLNOŚLĄSKA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ NA LATA 2021-2030

A.7 Usługi Opiekuńcze

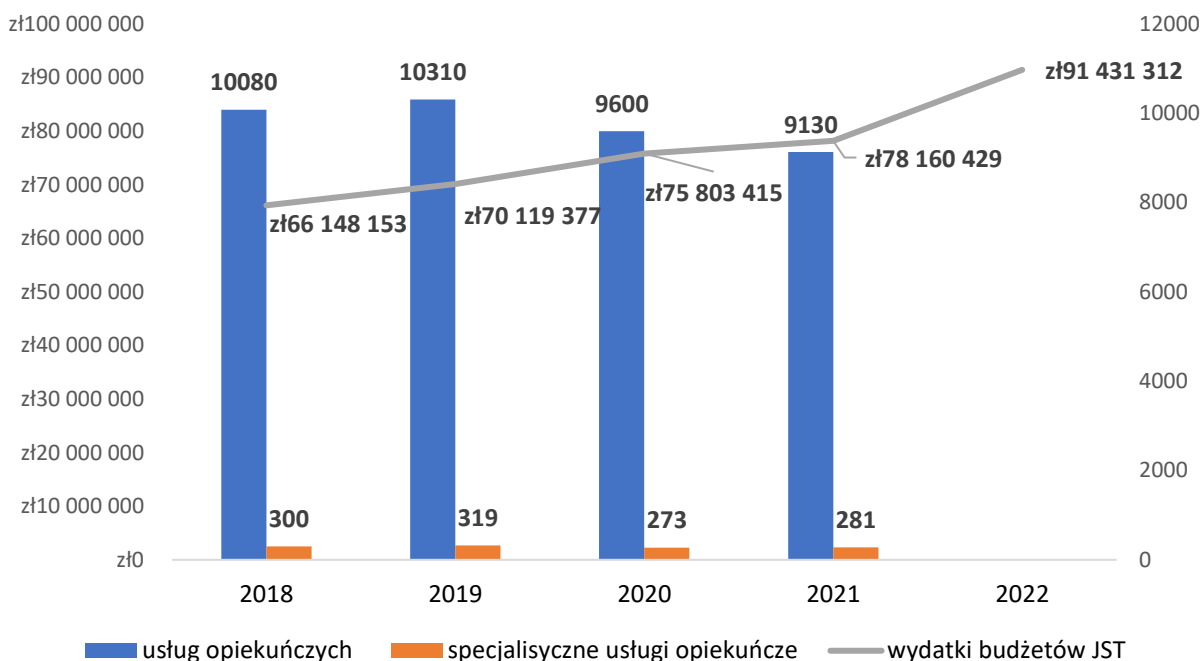
W roku 2021 z usług opiekuńczych w województwie dolnośląskim skorzystało 9.130 osób. Jest to 13% spadek w porównaniu do roku 2020, kiedy to z usług tych skorzystało 9.600 osób. Nie bez znaczenia są tutaj ograniczenia świadczenia usług bezpośrednich wobec zagrożenia epidemicznego wywołanego SARS-CoV-2. Usługi te mogą być realizowane zarówno w miejscu zamieszkania jak i w ośrodkach wsparcia, którymi mogą być ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienny dom pomocy, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schronisko i dom dla bezdomnych oraz klub samopomocy, rodzinny dom pomocy a także usługi kompleksowo realizowane w domach pomocy społecznej.

Do głównych rodzajów usług opiekuńczych skierowanych do osób starszych zaliczamy:

1. **usługi opiekuńcze**, które obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Usługi opiekuńcze należą do zadań własnych gminy, świadczone w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy.

2. **specjalistyczne usługi opiekuńcze** – są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

Wykres 3. Wydatki budżetów JST oraz liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w latach 2018 -2022 (prognoza)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS za rok 2021 str. 43, 106

B. Obywatele państw trzecich, w tym uchodźcy i migranci.

Tabela 5. Liczba osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy w województwie dolnośląskim (stan na 11.09.2022 r.)

Powiat	kobiety	mężczyźni	razem
bolesławiecki	3065	1179	4244
dzierżoniowski	2392	974	3366
głogowski	1339	577	1916
górowski	570	213	783
jaworski	1353	581	1934
karkonoski	3200	1253	4453

Powiat	kobiety	mężczyźni	razem
kamiennogórski	1057	359	1416
kłodzki	3833	1704	5537
legnicki	2712	1054	3766
lubański	1193	479	1672
lubiński	2077	911	2988
lwówecki	921	395	1316
milicki	970	389	1359
oleśnicki	3454	1551	5005
oławski	3613	1573	5186
polkowicki	1010	414	1424
strzeliński	1192	457	1649
średzki	2273	877	3150
świdnicki	4183	1816	5999
trzebnicki	3402	1300	4702
wałbrzyski	1877	759	2636
wołowski	1268	476	1744
wrocławski	6198	2622	8820
ząbkowicki	1225	548	1773
zgorzelecki	1675	700	2375
złotoryjski	1011	425	1436
Jelenia Góra	2264	949	3213
Legnica	2710	1178	3888
Wrocław	36373	16037	52410
Wałbrzych	1582	618	2200
Razem	99992	42368	142360

Źródło: Obywatele Ukrainy na dolnośląskim rynku pracy – problemy, wyzwania, perspektywy. Raport końcowy

C. Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego

Niezależnie od przyjętej metodologii badań, w ostatnich latach zauważalny jest wzrost rozpowszechnienia chorób psychicznych. Pojawiające się zaburzenia nie tylko degradują równowagę emocjonalną i psychiczną, lecz również zakłócają relacje z rodziną i społeczeństwem. Skutkiem tego stanu bywa utrata pracy, poczucie wykluczenia, obniżenie dotychczasowego standardu życia.

Aby w pełni zobrazować sytuację epidemiologiczną dorosłych mieszkańców Dolnego Śląska w zakresie schorzeń psychicznych, analizie poddano dane z NFZ dotyczące liczby pacjentów i zdiagnozowanych schorzeń w odniesieniu do rodzaju świadczonej pomocy w latach 2018 i 2019 z wyłączeniem uzależnień.

Na Dolnym Śląsku z każdym rokiem przybywa osób potrzebujących pomocy w zakresie zdrowia psychicznego. Poniżej zestawienie obrazujące poziom udzielanych świadczeń na przestrzeni dwóch ostatnich lat w porównaniu do obszaru całej Polski.

Według rekomendacji autorów Raportu z badania EZOP „skuteczne i optymalne kosztowo leczenie wymaga głębokiej reorientacji systemu ochrony zdrowia psychicznego. Musimy zdecydowanie zmierzać w kierunku opieki środowiskowej, która obejmowałaby nie tylko świadczenia specjalistyczne, ale także świadczenia w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, opieki społecznej, organizacji pozarządowych, które wspólnie stwarzałyby sieć wsparcia, sieć promującą zdrowie i amortyzującą destrukcyjną interakcję między zaburzeniami psychicznymi i ich percepcją”¹⁰.

Model środowiskowy tzn. usług świadczonych w społeczności lokalnej jest uznawany współcześnie za najlepsze rozwiązanie systemowe poprawiające funkcjonowanie psychiatrycznej opieki zdrowotnej. Sprzyja on uzyskiwaniu lepszych wyników w procesie zdrowienia i przywracania uczestnictwa społecznego osób z problemami zdrowia psychicznego, a także wpływa na zwiększenie dostępności do świadczeń zdrowotnych. Opieka środowiskowa oznacza dostępność odpowiednich usług w pobliżu miejsca zamieszkania. Istniejące dowody wskazują na potrzebę rozwiązań, w których opieka szpitalna ma charakter ograniczony, podczas gdy najważniejsza część pomocy jest oferowana na poziomie usług świadczonych w społecznościach lokalnych.

Tabela 6. Liczba pacjentów według form leczenia i najczęstszych schorzeń

Diagnoza wg ICD-10	Liczba pacjentów		% kobiet	
	2018	2019		
Poradnia psychiatryczna/psychologiczna dla dorosłych	84521	89813		
Zaburzenia lękowe	31009	33064	71.07	71.03
Zaburzenia organiczne	17056	16668	58.57	58.8
Zaburzenia nastroju	16261	16200	73.64	73.35
Schizofrenia	10400	10333	51.98	51.71

¹⁰ <https://ezop.edu.pl/rekomendacje/>, 27 grudnia 2020r.

Diagnoza wg ICD-10	Liczba pacjentów		% kobiet	
Zespół leczenia środowiskowego dla dorosłych	2899	2991		
Zaburzenia organiczne	1386	1328	68.76	69.28
Schizofrenia	594	651	54.55	55.15
Zaburzenia nastroju	436	488	77.06	76.02
Zaburzenia lękowe	252	260	67.46	70
Oddział dzienny dla dorosłych	2095	2242		
Zaburzenia lękowe	510	547	71.96	69.84
Zaburzenia nastroju	474	557	70.46	72.17
Schizofrenia	459	443	48.8	45.6
Zaburzenia organiczne	367	356	57.22	61.52
Zaburzenia osobowości i zachowania dorosłych	208	255	70.67	64.71
Oddział psychiatryczny dla dorosłych	7496	9061		
Schizofrenia	2116	2084	44.8	43.95
Zaburzenia organiczne	1681	1510	51.1	53.31
Zaburzenia nastroju	1560	1628	61.92	60.14
Zaburzenia lękowe	1258	1356	41.41	42.85
Oddział psychiatrii sądowej dla dorosłych	326	396		
Schizofrenia	223	244	8.97	8.61
Zaburzenia organiczne	43	46	9.3	10.87
Psychozy inne niż schizofrenia	21	31	14.29	12.9
Zakład/oddział opieki długoterminowej dla dorosłych	877	882		
Zaburzenia organiczne	414	422	56.28	57.58
Schizofrenia	404	397	48.51	49.12
Zaburzenia nastroju	18	22	55.56	54.55

Źródło: <https://basiw.mz.gov.pl/index.html#/visualization?id=3451> 28 lutego 2021

C.1 Środowiskowe domy samopomocy

Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Placówka prowadzi również miejsca całodobowego pobytu, z których osoba potrzebująca tego typu wsparcia może korzystać nieprzerwanie w okresie do 3 miesięcy z możliwością przedłużenia do 6 miesięcy w uzasadnionych sytuacjach, przy czym maksymalny okres całodobowego pobytu osoby w roku kalendarzowym nie może być dłuższy niż 8 miesięcy. Zakres usług świadczonych w klubach samopomocy ustalany jest przez organ jednostki samorządu terytorialnego prowadzącej klub samopomocy w uzgodnieniu z wojewodą. Osoby z zaburzeniami psychicznymi nie ponoszą odpłatności za

korzystanie z usług, niebędących usługami całodobowymi, świadczonych w środowiskowych domach samopomocy i klubach samopomocy.

Rok 2021 był kolejnym rokiem, w którym realizacja wielu zadań z obszaru pomocy i integracji społecznej uwarunkowana była przez ograniczenia sanitarne wynikające z pandemii wirusa SARS-Cov-2. Zwłaszcza w okresie nasilonego występowania wirusa, kiedy utrzymywany był częściowy/całkowity lockdown, działania o charakterze grupowym, oparte na bezpośrednich relacjach między uczestnikami, były, ze względów bezpieczeństwa, ograniczane, zawieszane lub odwoływane. Biorąc jednak pod uwagę dane szczegółowe, wydaje się, że w 2021r. pandemia koronawirusa w mniejszym stopniu niż w roku poprzednim wpływała na możliwość korzystania z usług placówek pomocy i integracji społecznej.

W 2021 r. na Dolnym Śląsku funkcjonowało 44 środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 1 obejmujący wsparciem osoby przewlekle psychicznie chore, osoby z niepełnosprawnością intelektualną; osoby wykazujące inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych; osoby ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi. Tylko 4 z nich miało zasięg ponadregionalny tzn. obejmowało więcej niż jedną gminę, 14 z nich prowadziły gminy, 15 powiaty, a 16 prowadzonych było przez podmioty ekonomii społecznej.

W 2021 r. Liczba miejsc w ŚDS ogółem wyniosła 1579, tylko 5 więcej niż w roku poprzednim, przy czym zapotrzebowanie było większe i z placówek korzystało w sumie 1613 osób. Natomiast liczba osób oczekujących wynosiła 25.

C.2 Kluby samopomocy

Zwiększenie liczby korzystających z usług świadczonych przez placówki pomocy i integracji społecznej w roku 2021 w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano również w odniesieniu do klubów samopomocy aż o 426 osób

Liczba miejsc w KS ogółem wyniosła w 2021 r. 838, aż o 403 więcej niż w roku poprzednim, przy czym zapotrzebowanie było jeszcze większe i ze wsparcia klubów korzystało w sumie 914 osób. Natomiast liczba osób oczekujących wynosiła 41.

C.3 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Na koniec 2019 r. niemal ¼ (52 placówki) ogółu mieszkań chronionych stanowiły mieszkania chronione wspierane, będące formą pomocy kierowaną do osób niepełnosprawnych, szczególnie osób niepełnosprawnych fizycznie lub osób z zaburzeniami psychicznymi oraz do osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych, obejmującą zakres usług bytowych i pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym oraz realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie adekwatnym do jej psychofizycznych możliwości. W 2021 roku na terenie województwa

dolnośląskiego funkcjonowały 134 mieszkania chronione. Jedynie 3% ogółu mieszkań chronionych prowadzona była przez podmiot niebędący JST, głównie organizacja pozarządowa (4 podmioty).

Mieszkania dysponowały ogółem 359 miejscami, przy czym osób korzystających było nieco mniej czyli 305. W roku 2021 w placówkach zatrudnionych było ogółem 48 osób.

C.4 Ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)

Osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą skorzystać także ze wsparcia udzielanego w **ośrodku interwencji kryzysowej**. W porównaniu z rokiem 2020 ich liczba zmniejszyła się o 3 i roku 2021 wynosiła 17, przy czym 14 z nich prowadzonych było przez JST, a 3 przez inne podmioty.

Przy zmniejszonej liczbie funkcjonujących ośrodków zwiększyła się o 166 liczba osób korzystających z usług.

Tabela 7. Ośrodki interwencji kryzysowej

Rok	Liczba placówek	Liczba miejsc w placówkach	Liczba osób w placówkach
2015	18	2194	2032
2017	20	1863	1890
2019	27	3019	3975

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

C.5 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Na przestrzeni lat rośnie także liczba osób korzystających z usług opiekuńczych będących jedną z form wsparcia środowiskowego. Jedną świadczonych form usług są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dotyczące tych osób. Od 2010 r. jest obserwowany ciągły wzrost zapotrzebowania na tego rodzaju usługi. Na Dolnym Śląsku z usług opiekuńczych w 2019 r. skorzystało ogółem 10 310 osób. Zadanie to należy do administracji rządowej, ale wykonanie jest zlecone gminie. W 2021 r. Na przestrzeni lat obserwować można także znaczący wzrost środków finansowych przeznaczanych na usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze – z danych OZPS wynika, że w latach 2010-2019 wydatki z budżetów JST w paragrafie 85228 – Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze zwiększyły się o ponad 80%.

Tabela 8. Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

2018	436
2019	442
2020	447
2021	459

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

C.6 Domy pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Zgodnie ze stanem na rok 2022 w województwie dolnośląskim funkcjonuje 9 domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi (w tym filie) oraz 23 dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Liczba miejsc w DPS dla osób przewlekłe psychicznie chorych wynosi ok 627. W domach pomocy społecznej dla osób z niepełnosprawnością intelektualną jest obecnie 1928 miejsc (stan na VI 2022), w tym 675 dla dzieci i młodzieży.

C.7 Warsztaty terapii zajęciowej

Na terenie województwa obecnie funkcjonuje 48 warsztatów terapii zajęciowej. W roku 2021 o 10 wzrosła liczba uczestników zajęć i wynosiła 2043.

Tabela 9. Liczba uczestników zajęć w WTZ

2019	2091
2020	2033
2021	2043

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

C.8 Zakłady aktywności zawodowej

W roku 2022 na terenie Dolnego Śląska działało 8 zakładów aktywności zawodowej. Zakłady znajdują się w:

1. Wałbrzychu - Zakład Aktywności Zawodowej „Victoria”,
2. Wałbrzychu - Zakład Aktywności Zawodowej – Zakład Usługowy „Nadzieja”
3. Wrocławiu – Wrocławski Zakład Aktywności Zawodowej
4. Jeleniej Górze – Zakład Aktywności Zawodowej „Rosa”
5. Dzierżoniowie – Zakład Aktywności Zawodowej w Dzierżoniowie
6. Oławie - Zakład Aktywności Zawodowej w Oławie
7. Świerzawie - ZAZ Świerzawa

8. Mikoszowie - ZAZ "Celestyn"

Tabela 10. Liczba uczestników zajęć w ZAZ

2019	328
2020	387
2021	386

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

D. Osoby w kryzysie bezdomności

Jedną z najbardziej wykluczonych grup społecznych są osoby w kryzysie bezdomności. Wyniki przeprowadzonego w 2019 roku ogólnopolskiego badania liczby osób w kryzysie bezdomności wskazują, że województwo dolnośląskie znajduje się w czołówce regionów (4 pozycja) z ponad 2,8 tys. osobami w kryzysie bezdomności. Jest to zjawisko szczególnie złożone, wielowymiarowe, różnorodnie uwarunkowane i dynamiczne, dlatego przeciwdziałanie i rozwiązywanie tego problemu jest niezwykle trudne, wymagające nie tylko szybkiej interwencji, lecz wskazania skutecznych sposobów wyjścia z trudnej sytuacji. W związku z powyższym planuje się świadczenie usług dla osób zagrożonych wykluczeniem mieszkaniowym oraz osób w kryzysie bezdomności, w tym np.: rozwój usług środowiskowych (np. streetworking). Interwencja będzie realizowana z uwzględnieniem regionalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji¹¹

Tabela 11. Liczba miejsc w placówkach dla osób w kryzysie bezdomności na Dolnym Śląsku w 2021 r.

NOCLEGOWNIE, SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH I SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH Z USŁUGAMI OPIEKUŃCZYMI

	2019	2020	2021
Liczba miejsc w placówkach ogółem	971	895	925
Liczba osób korzystających	1229	1096	1119
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	6	3	6
OGRZEWALNIE			

¹¹ FEDS str. 169

Liczba miejsc w placówkach ogółem	283	223	223
Liczba osób korzystających	509	481	492

NOCLEGOWNIE

Liczba miejsc w placówkach ogółem	172	172	172
Liczba osób korzystających	324	346	350
Liczba osób skierowanych w wyniku eksmisji	7	0	0

SCHRONIENIE

Liczba osób	1 115	1 659	1 685
Kwota świadczeń w złotych	7 588 477	11 257 904	11 14 195

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021 r.

We Wrocławiu jest około 900 osób w kryzysie bezdomności i od lat utrzymuje się na podobnym poziomie.

We Wrocławiu działa obecnie:

1. 9 schronisk oraz jeden Dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży
2. 2 noclegownie
3. 2 łaźnie oraz 1 ogrzewalnia.¹²

W Wałbrzychu działają trzy schroniska. W ramach wsparcia można skorzystać również z czterech mieszkań przejściowych, również typu rotacyjnego oraz ogrzewalni.

W Jeleniej Górze funkcjonują 2 schroniska dla bezdomnych mężczyzn, noclegownia oraz ogrzewalnia dla bezdomnych mężczyzn i kobiet.

W Legnicy działa jedno schronisko dla Bezdomnych i Dom Samotnej Matki.

Powiat jaworski, Wądroże wielkie – 2 schroniska, noclegownia i ogrzewalnia.

Powiat karkonoski, Jeżów Sudecki: schronisko dla bezdomnych i noclegownia.

Powiat lubański, Platerówka – schronisko dla bezdomnych i mieszkanie chronione o charakterze treningowym.¹³

Powiat głogowski, Żukowice - Schronisko Caritas Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej Ośrodka Aktywizującego dla Bezdomnych Mężczyzn im. Siostry Faustyny w Żukowicach

¹² <https://mops.wroclaw.pl/formy-pomocy/placowki-dla-bezdomnych>

¹³ Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za rok 2021 r.

We Wrocławiu realizowany jest pilotażowy program Najpierw Mieszkanie. Projekt polega na zapewnieniu mieszkania ale również na wielowymiarowym i długofalowym badaniu i przetestowaniu metody „Najpierw Mieszkanie” poprzez zapewnienie usługi społecznej indywidualnego, stałego mieszkania wraz z szerokim interdyscyplinarnym wsparciem (24 godziny przez 7 dni w tygodniu). We Wrocławiu uczestnikami byli to osoby długotrwale i chronicznie bezdomne (pow. 6 lat), osoby bezdomne z zaburzeniami psychicznymi i/lub uzależnione od alkoholu, osoby bezdomne – z ostatnim meldunkiem z gminy lub gmina jako centrum życiowe, osoba, która chce współpracować z zespołem ale bez warunków wstępnych, typu zachowanie abstynencji czy rozwiązanie problemów zdrowotnych lub zawodowych.

Tabela 12. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych)

SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH i SCHRONISKA DLA OSÓB BEZDOMNYCH Z USŁUGAMI OPIEKUŃCZYMI	9 106 333	10 278 884	10 684 668
OGRZEWAŁNIE	1 045 144	1 165 976	1 590 184
NOCLEGOWNIE	1 022 553	1 258 901	1 291 501

Źródło: Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej Na Lata 2021-2030

Tabela 13. Infrastruktura społeczna w obszarze mieszkań komunalnych i socjalnych

	2020	2021	2022 prognoza
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gmin	103 401	99 828	97 863
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	11 084	11 028	11594
"w tym z wiersza 1: Liczba mieszkań socjalnych (lokali)"	8 282	7 971	8 000
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	8 348	7 443	7 458
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	2 636	2 336	2 382

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021

- E. Dzieci, w tym dzieci ze szczególnymi potrzebami, rodzina, w szczególności rodzina w kryzysie oraz dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej

Wspieranie rodziny i zasady realizacji pieczy zastępczej zapisane zostały w ustawie z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2021r., poz.159). Wspieranie rodziny kierowane jest do rodzin, które przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jest ono realizowane przez szereg planowych działań

mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji. Działania te wspomagają rodziców, mających problemy w wypełnianiu obowiązków rodzicielskich, w taki sposób, aby zapobiec doprowadzeniu do sytuacji, w której dziecko, ze względu na jego dobro, zostałoby umieszczone w opiece zastępczej. Rodziny zagrożone kryzysem poddawane są stałemu monitorowaniu przez pracowników socjalnych czy pedagogów szkolnych. Pomoc rodzinie realizowana jest w formie konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi, pomocy prawnej oraz organizowania spotkań dla rodzin, w tym grup wsparcia.¹⁴

Gminy realizują również działania na rzecz wsparcia rodzin poprzez przyznawanie świadczeń w formie wsparcia asystenta rodziny, tworzenie warunków do działania rodzin wspierających oraz prowadzenia placówek wsparcia dziennego.

Tabela 14. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny i rodzin wspierających.

	2019	Rok 2020	Rok 2021	Prognoza 2022
Liczba rodzin objęta pracą asystenta rodziny	3 688	3 411	3 464	3 493
Liczba rodzin wspierających	6	5	5	5
Liczba asystentów rodziny	305	296	298	299

Źródło: Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2021-2030

E.1 Asystent rodziny

Liczba rodzin objętych pracą asystenta rodziny utrzymuje się na zbliżonym poziomie – w roku 2021 było to 3 464 rodzin. Istotne jest ograniczenia liczby rodzin objętych wsparciem przez jednego asystenta rodziny w gminie(max. 15), co bezpośrednio wpływa na potrzebę wzrost zatrudnienia asystentów rodzin w gminach, w których liczba rodzin objętych wsparciem wzrasta. Istotnym wzmocnieniem finansowym dla gmin zatrudniających asystentów rodzin jest konkurs MRiPS dot. współfinansowania zatrudnienia asystentów rodzin w gminach. Mimo takiej możliwości w roku 2021 nadal w gminach Warta Bolesławiecka, Paszowice, Kudowa Zdrój, Ruja Świeradów-Zdrój oraz Kąty Wrocławskie nie zatrudniały ani jednego asystenta.

¹⁴ Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021 r.

Tabela 15. Lista gmin z wysokością dofinansowania w ramach Programu asystent rodziny na rok 2022 z województwa dolnośląskiego

Lp.1 (w województwach)	Lp.2 (Polska)	Nazwa jednostki	Liczba asystentów rodziny objętych Programem	Liczba etatów asystenta rodziny objętych Programem	Kwota przyznanego dofinansowania w zł
1	2	3	5	6	7
		Woj. Dolnośląskie	262	224,16	672 480,00
1	1	UM Bielawa	3	3,00	9 000,00
2	2	UM Boguszów-Gorce	2	2,00	6 000,00
3	3	UM Bolesławiec	3	3,00	9 000,00
4	4	UM Chojnów	2	2,00	6 000,00
5	5	UM Duszniki-Zdrój	1	0,25	750,00
6	6	UM Dzierżoniów	3	3,00	9 000,00
7	7	UM Głogów	9	8,00	24 000,00
8	8	UM Jawor	1	1,00	3 000,00
9	9	UM Jedlina-Zdrój	1	1,00	3 000,00
10	10	UMP Jelenia Góra	6	6,00	18 000,00
11	11	UM Kamienna Góra	1	1,00	3 000,00
12	12	UM Karpacz	1	1,00	3 000,00
13	13	UM Kłodzko	1	1,00	3 000,00
14	14	UM Kowary	2	2,00	6 000,00
15	15	UMP Legnica	5	5,00	15 000,00
16	16	UM Lubań	3	2,00	6 000,00
17	17	UM Lubin	6	6,00	18 000,00
18	18	UM Nowa Ruda	1	1,00	3 000,00
19	19	UM Oleśnica	5	5,00	15 000,00
20	20	UM Oława	2	2,00	6 000,00
21	21	UM Piechowice	1	0,50	1 500,00
22	22	UM Pieszyce	1	1,00	3 000,00
23	23	UM Piława Górna	1	1,00	3 000,00
24	24	UM Polanica-Zdrój	1	1,00	3 000,00
25	25	UM Szczawno-Zdrój	1	0,25	750,00
26	26	UM Szklarska Poręba	1	0,50	1 500,00
27	27	UM Świdnica	5	4,50	13 500,00
28	28	UM Świebodzice	2	2,00	6 000,00
29	29	UM Świeradów-Zdrój	1	1,00	3 000,00
30	30	UMP Wałbrzych	18	17,00	51 000,00
31	31	UM Wojcieszów	1	1,00	3 000,00
32	32	UMP Wrocław	21	21,00	63 000,00
33	33	UM Zawidów	1	1,00	3 000,00
34	34	UM Zgorzelec	2	2,00	6 000,00

Lp.1 (w województwach)	Lp.2 (Polska)	Nazwa jednostki	Liczba asystentów rodziny objętych Programem	Liczba etatów asystenta rodziny objętych Programem	Kwota przyznanego dofinansowania w zł
35	35	UM Złotoryja	1	1,00	3 000,00
36	36	UMiG Bardo	1	1,00	3 000,00
37	37	UMiG Bierutów	1	0,44	1 320,00
38	38	UMiG Bogatynia	3	3,00	9 000,00
39	39	UMiG Bolków	1	1,00	3 000,00
40	40	UMiG Brzeg Dolny	1	1,00	3 000,00
41	41	UMiG Bystrzyca Kłodzka	2	2,00	6 000,00
42	42	UMiG Chocianów	2	1,35	4 050,00
43	43	UMiG Głuszyca	1	1,00	3 000,00
44	44	UMiG Góra	3	2,00	6 000,00
45	45	UMiG Gryfów Śląski	1	1,00	3 000,00
46	46	UMiG Jaworzyna Śląska	1	1,00	3 000,00
47	47	UMiG Jelcz-Laskowice	1	1,00	3 000,00
48	48	UMiG Kąty Wrocławskie	1	1,00	3 000,00
49	49	UMiG Leśna	2	2,00	6 000,00
50	50	UMiG Lubawka	2	1,50	4 500,00
51	51	UMiG Lubomierz	1	0,46	1 380,00
52	52	UMiG Lwówek Śląski	1	1,00	3 000,00
53	53	UMiG Międzybórz	1	0,18	540,00
54	54	UMiG Milicz	2	2,00	6 000,00
55	55	UMiG Mirsk	1	1,00	3 000,00
56	56	UMiG Niemcza	1	1,00	3 000,00
57	57	UMiG Nowogrodzic	2	2,00	6 000,00
58	58	UMiG Oborniki Śląskie	1	1,00	3 000,00
59	59	UMiG Olszyna	1	1,00	3 000,00
60	60	UMiG Pieńsk	1	1,00	3 000,00
61	61	UMiG Polkowice	4	4,00	12 000,00
62	62	UMiG Prochowice	2	1,00	3 000,00
63	63	UMiG Przemków	1	1,00	3 000,00
64	64	UMiG Radków	2	2,00	6 000,00
65	65	UMiG Siechnice	2	2,00	6 000,00
66	66	UMiG Sobótka	1	1,00	3 000,00
67	67	UMiG Strzegom	1	1,00	3 000,00

Lp.1 (w województwach)	Lp.2 (Polska)	Nazwa jednostki	Liczba asystentów rodziny objętych Programem	Liczba etatów asystenta rodziny objętych Programem	Kwota przyznanego dofinansowania w zł
68	68	UMiG Strzelin	1	1,00	3 000,00
69	69	UMiG Syców	1	1,00	3 000,00
70	70	UMiG Szczytna	1	1,00	3 000,00
71	71	UMiG Ścinawa	1	1,00	3 000,00
72	72	UMiG Środa Śląska	1	1,00	3 000,00
73	73	UMiG Świerzawa	1	1,00	3 000,00
74	74	UMiG Trzebnica	1	1,00	3 000,00
75	75	UMiG Twardogóra	1	1,00	3 000,00
76	76	UMiG Wąsosz	1	1,00	3 000,00
77	77	UMiG Węgliń	1	1,00	3 000,00
78	78	UMiG Wleń	1	0,75	2 250,00
79	79	UMiG Wołów	2	1,00	3 000,00
80	80	UMiG Ząbkowice Śląskie	1	1,00	3 000,00
81	81	UMiG Ziębice	2	1,50	4 500,00
82	82	UMiG Złoty Stok	1	1,00	3 000,00
83	83	UMiG Żarów	2	1,50	4 500,00
84	84	UMiG Żmigród	1	1,00	3 000,00
85	85	UG Bolesławiec	1	1,00	3 000,00
86	86	UG Chojnów	2	1,50	4 500,00
87	87	UG Ciepłowody	1	0,25	750,00
88	88	UG Cieszków	1	0,50	1 500,00
89	89	UG Czernica	1	1,00	3 000,00
90	90	UG Długotłęka	3	2,10	6 300,00
91	91	UG Dobromierz	1	1,00	3 000,00
92	92	UG Dobroszyce	1	1,00	3 000,00
93	93	UG Domaniów	1	0,05	150,00
94	94	UG Dziadowa Kłoda	1	0,33	990,00
95	95	UG Dzierżoniów	1	1,00	3 000,00
96	96	UG Gaworzyce	1	1,00	3 000,00
97	97	UG Głogów	2	0,60	1 800,00
98	98	UG Grębocice	1	1,00	3 000,00
99	99	UG Gromadka	1	1,00	3 000,00
100	100	UG Janowice Wielkie	1	0,25	750,00
101	101	UG Jerzmanowa	1	1,00	3 000,00
102	102	UG Jeżów Sudecki	1	0,37	1 110,00
103	103	UG Jordanów Śląski	1	0,20	600,00
104	104	UG Kamienna Góra	1	1,00	3 000,00

Lp.1 (w województwach)	Lp.2 (Polska)	Nazwa jednostki	Liczba asystentów rodziny objętych Programem	Liczba etatów asystenta rodziny objętych Programem	Kwota przyznanego dofinansowania w zł
105	105	UG Kłodzko	2	1,50	4 500,00
106	106	UG Kobierzyce	2	2,00	6 000,00
107	107	UG Kondratowice	1	0,25	750,00
108	108	UG Kotła	1	0,25	750,00
109	109	UG Krośnice	1	1,00	3 000,00
110	110	UG Krotoszyce	1	0,25	750,00
111	111	UG Kunice	1	0,50	1 500,00
112	112	UG Legnickie Pole	1	1,00	3 000,00
113	113	UG Lewin Kłodzki	1	0,50	1 500,00
114	114	UG Lubań	1	1,00	3 000,00
115	115	UG Lubin	2	1,23	3 690,00
116	116	UG Łagiewniki	1	0,33	990,00
117	117	UG Malczyce	1	0,30	900,00
118	118	UG Marcinowice	1	0,75	2 250,00
119	119	UG Marciszów	1	0,50	1 500,00
120	120	UG Męcinka	1	0,75	2 250,00
121	121	UG Mietków	1	1,00	3 000,00
122	122	UG Miękinia	3	1,00	3 000,00
123	123	UG Miłkowice	1	1,00	3 000,00
124	124	UG Niechlów	1	1,00	3 000,00
125	125	UG Nowa Ruda	1	1,00	3 000,00
126	126	UG Oleśnica	2	2,00	6 000,00
127	127	UG Oława	1	1,00	3 000,00
128	128	UG Osiecznica	1	0,75	2 250,00
129	129	UG Paszowice	1	0,60	1 800,00
130	130	UG Pęcław	1	0,15	450,00
131	131	UG Pielgrzymka	1	0,50	1 500,00
132	132	UG Platerówka	1	0,25	750,00
133	133	UG Podgórzyn	1	0,50	1 500,00
134	134	UG Przeworno	1	1,00	3 000,00
135	135	UG Radwanice	1	0,50	1 500,00
136	136	UG Rudna	1	1,00	3 000,00
137	137	UG Siekierczyn	1	0,50	1 500,00
138	138	UG Stara Kamienica	1	1,00	3 000,00
139	139	UG Stare Bogaczowice	1	0,07	210,00
140	140	UG Stoszowice	1	1,00	3 000,00
141	141	UG Sulików	1	1,00	3 000,00

Lp.1 (w województwach)	Lp.2 (Polska)	Nazwa jednostki	Liczba asystentów rodziny objętych Programem	Liczba etatów asystenta rodziny objętych Programem	Kwota przyznanego dofinansowania w zł
142	142	UG Świdnica	1	1,00	3 000,00
143	143	UG Udanin	1	0,36	1 080,00
144	144	UG Walim	1	1,00	3 000,00
145	145	UG Wądroże Wielkie	1	0,31	930,00
146	146	UG Wińsko	1	1,00	3 000,00
147	147	UG Wisznia Mała	1	1,00	3 000,00
148	148	UG Zawonia	1	1,00	3 000,00
149	149	UG Zgorzelec	1	1,00	3 000,00
150	150	UG Złotoryja	2	0,73	2 190,00
151	151	UG Żukowice	1	1,00	3 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych DUW¹⁵

E.2 Rodzina wspierająca

Forma wsparcia jaką jest „rodzina wspierająca” stanowi margines działań kierowanych do rodzin niewydolnych pod względem opiekuńczo-wychowawczym. Ustanowienie tego typu rodzin wymaga zawarcia umowy z wójtem gminy, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania rodziny objętej wsparciem. Umowa dotyczy zwrotu kosztów dot. udzielanej pomocy.

E.3 Kontrakt socjalny

Odrębną usługą wspomagającą pracę z klientem w zakresie pomocy społecznej jest deklarowane wykorzystanie kontraktu socjalnego, który określa zobowiązania stron umowy, w ramach wspólnie podejmowanych działań zmierzających do przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej osoby lub rodziny. Liczba zawartych kontraktów socjalnych na Dolnym Śląsku w roku 2021 wynosi ponad 4,0 tys. W 2021 roku 53 jednostki nie wykazały zawartych kontraktów socjalnych.

E.4 Placówki Wsparcia Dziennego

Jednym z elementów wsparcia rodzin, w których wystąpiły problemy z prawidłowym wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczych jest placówka wsparcia dziennego, której zadaniem jest objęcie dzienną opieką i wychowaniem dzieci z tych rodzin. Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

- 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- 2) specjalistycznej;

¹⁵ <https://www.duw.pl/pl/urząd/programy/program-asystent-rodzin/18498,Program-asystent-rodziny-na-rok-2022.html>

3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań. Natomiast placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej organizuje w szczególności zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz indywidualne programy. Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie pracy podwórkowej realizuje działania animacyjne i socjoterapeutyczne. W jednej placówce wsparcia dziennego można łączyć różne typy działań opiekuńczo-wychowawczych kierowanych do dzieci.

Tabela 16. Placówki wsparcia dziennego

Forma wsparcia		Placówki	Miejsca	Wychowankowie	
				stan w dniu 31 grudnia 2021	w ciągu roku 2021
Razem	Polska	2 950	76 756	65 010	92 985
Opiekuńcze	POLSKA	1 770	47 294	38 717	56 561
	Dolnośląskie	97	2 804	2 005	3 283
Specjalistyczne	POLSKA	379	12 530	10 897	16 472
	Dolnośląskie	10	611	486	623
Praca podwórkowa	POLSKA	572	10 201	9 231	10 550
	Dolnośląskie	10	315	315	315
W połączonych formach	POLSKA	229	6 731	6 165	9 402
	Dolnośląskie	9	204	194	331

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2021 roku

Liczba miejsc w gminach miejskich – 1558, gminach miejsko-wiejskich 631, a w wiejskich jedynie 75. 570 miejsc organizuje PCPR kamiennogórski i kłodzki. W powyższych danych jednoznacznie wynika, że dostęp do PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO jest mocno ograniczony w gminach wiejskich i z tej formy wsparcia mogą korzystać przede wszystkim rodziny zamieszkujące gminy miejskie.

E.5 Świadczenia opiekuńcze

W roku 2021 liczba świadczeń opiekuńczych ogółem wynosiła 938.874, w porównaniu do roku 2020 wzrosła o 13.752.

E.6 Jednostki poradnictwa specjalistycznego

Poradnictwo dotyczy działalności gminnych punktów informacyjno-konsultacyjnych, w których dostępne jest specjalistyczne poradnictwo w odniesieniu do art. 6 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Poradnictwo specjalistyczne obejmuje poradnictwo prawne, psychologiczne i rodzinne. W 2021 roku na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowały 2 jednostki specjalistycznego

poradnictwa (liczba jednostek zmalała o 3 w stosunku do roku 2020), z których wsparcia skorzystało 8028 osób. W zakresie dostępności do poradnictwa specjalistycznego ważną funkcję pełnią powiatowe centra pomocy rodzinie posiadające wyspecjalizowaną kadrę do pomocy rodzinie. Zatem liczba osób korzystających może być znacznie wyższa, przy jednoczesnym ograniczeniu dostępności do usługi dla mieszkańców gmin wiejskich.

E.7 Piecza zastępcza

Jednym z najbardziej istotnych problemów w Polsce jest problem wsparcia dzieci pozbawionych opieki rodziców. System wsparcia tej grupy dzieci opiera się na pieczy zastępczej rodzinnej oraz pieczy zastępczej instytucjonalnej.

Pieczę zastępczą w formie rodzinnej i instytucjonalnej prowadzi powiat. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1. rodzina zastępcza: a) spokrewniona, b) niezawodowa, c) zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna;
2. rodzinny dom dziecka.

Formami instytucjonalnymi są:

1. placówki opiekuńczo-wychowawcze,
2. regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
3. interwencyjny ośrodek preadopcyjny.

Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne funkcjonują w województwach: podkarpackim, podlaskim, pomorskim, śląskim, świętokrzyskim i zachodniopomorskim. Natomiast **interwencyjne ośrodki preadopcyjne** w województwach łódzkim, mazowieckim i śląskim.

Dzieci pozbawione opieki rodziców, które cierpią z powodu chorób lub niepełnosprawności mają zabezpieczone potrzeby opieki i pielęgnacji w ramach różnych systemów. W systemie pieczy zastępczej przebywają w:

- rodzinach zastępczych specjalistycznych
- placówkach specjalistycznych - terapeutycznych
- regionalnych placówkach opiekuńczo terapeutycznych (w woj. dolnośląskim nie funkcjonuje)
- interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych (w woj. dolnośląskim nie funkcjonuje)

Ponadto należy zaznaczyć, iż **dzieci z niepełnosprawnością** przebywają także w placówkach systemu pomocy społecznej – tj. w domach pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. **W Polsce w 2021 roku było to łącznie 742, a w województwie dolnośląskim 120 dzieci.**

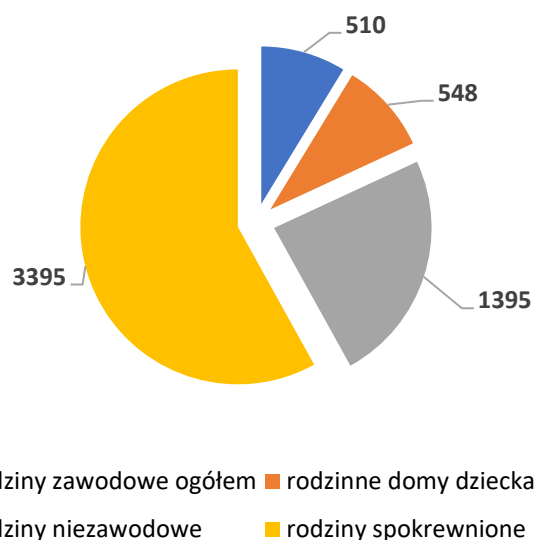
Obowiązkiem gminy jest przede wszystkim:

- zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny
- dostępu do specjalistycznego poradnictwa,

- organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
- prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci
- współfinansowanie pobytu dziecka w pieczy zastępczej

W roku 2021 szacuje się, że na Dolnym Śląsku w 2021r. było 3.916 rodzin zastępczych, w których przebywało 5.848 dzieci.¹⁶

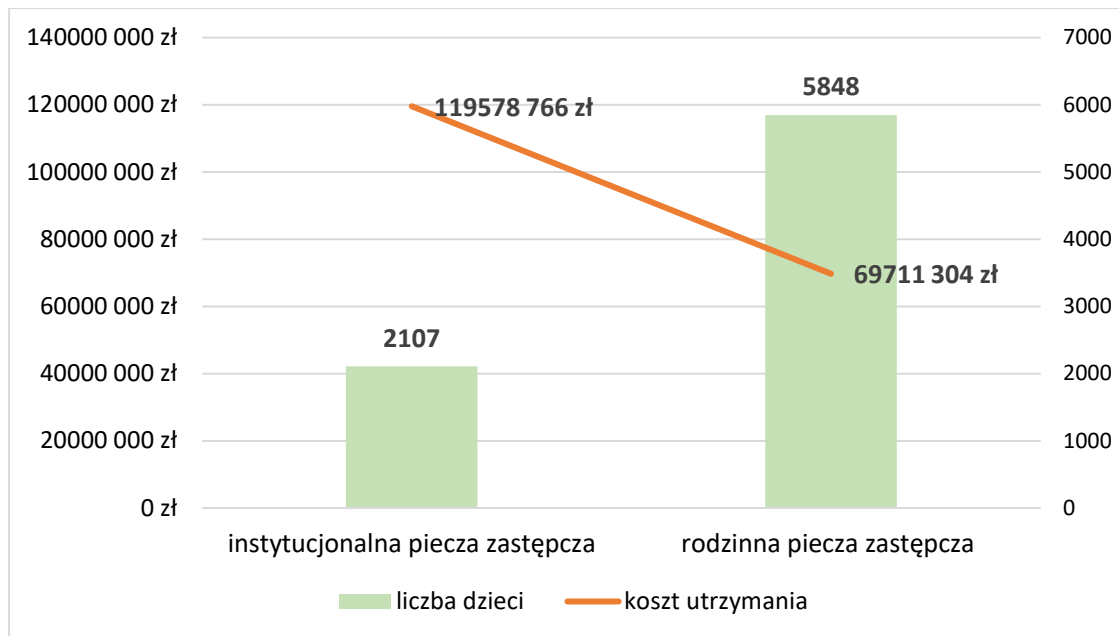
Wykres 4. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg. prowadzonej formy w 2021 r. - województwo dolnośląskie w roku 2021 – województwo dolnośląskie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2021 roku, Tablice_1

¹⁶ Źródło danych GUS, Piecza zastępcza 2022, s. 4.

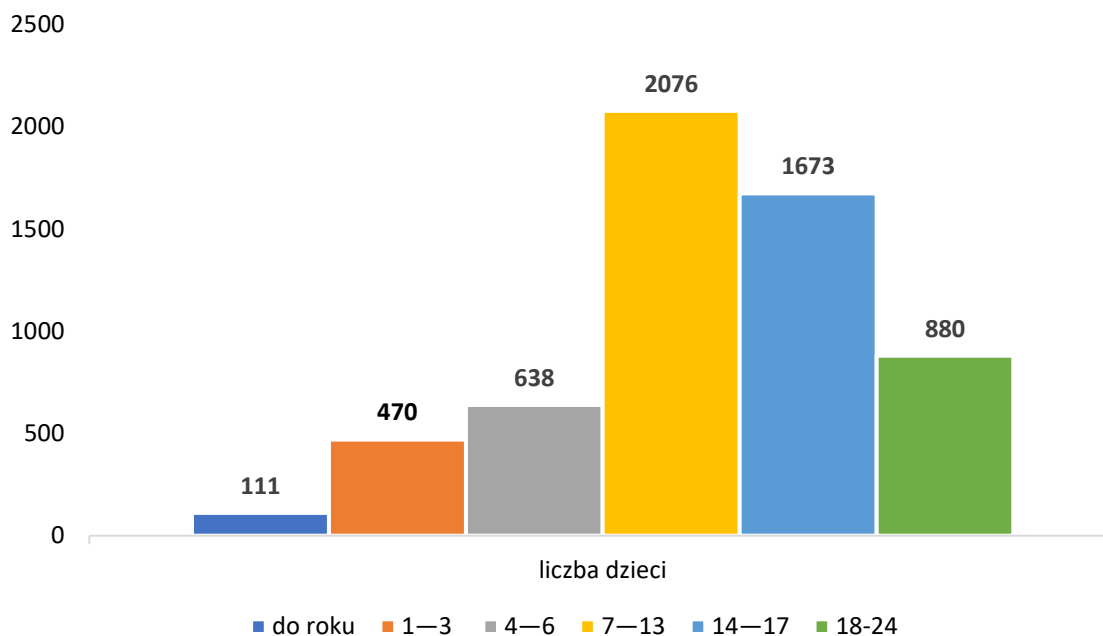
Wykres 5. Liczba dzieci objętych rodzinną i instytucjonalną formą pieczy zastępczej wraz z kosztami funkcjonowania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OZPS za 2021, str. 55 i 56

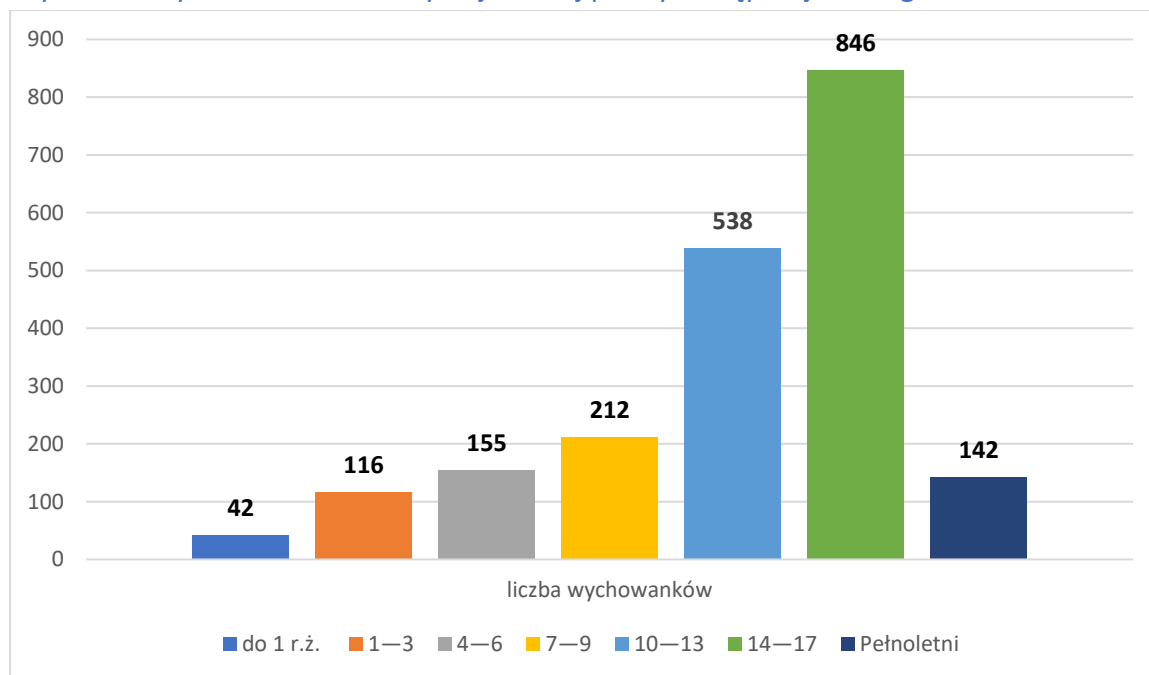
Wśród dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało 102 dzieci z niepełnosprawnością oraz 51 sieroty. W rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 233 sieroty oraz 577 z niepełnosprawnością.

Wykres 6. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg wieku

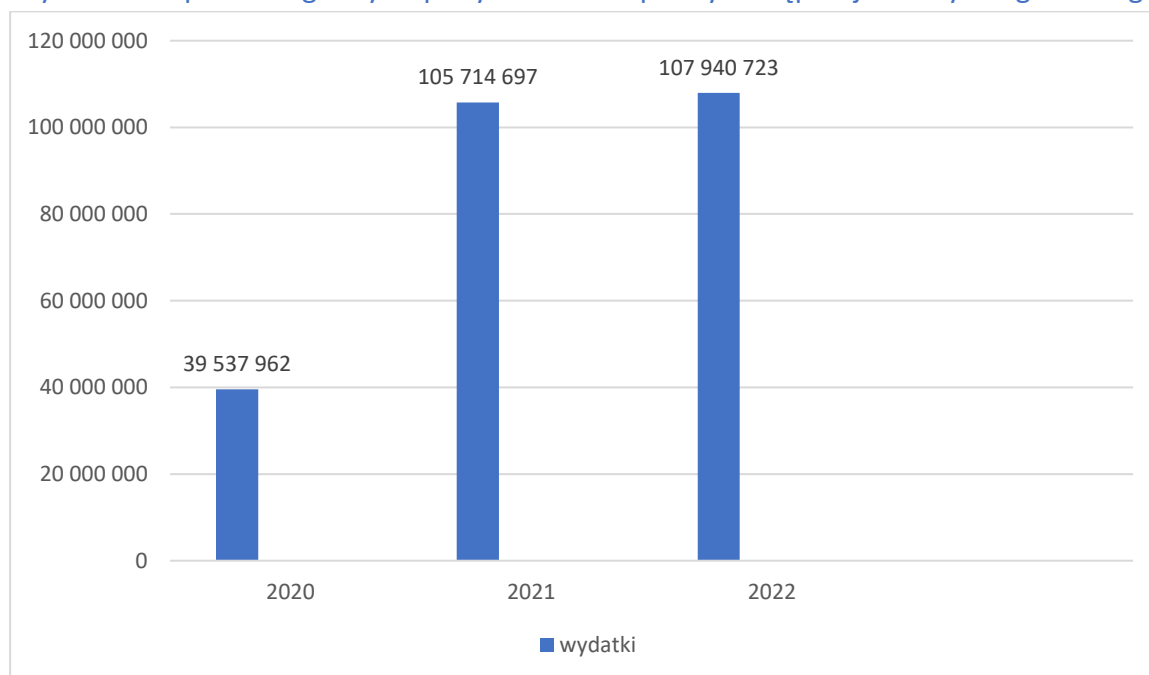
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2021 roku*, Tablice_1

Wykres 7. Wychowankowie instytucjonalnej pieczy zastępczej według wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2021 roku*, Tablice_1

Wykres 8. Odpłatność gminy za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w złotych ogółem – gminy

Opracowanie własne na podstawie OZPS str. 40

W 2021r. na realizację w/w zadań w zakresie wsparcia rodzin w ramach odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej, gminy województwa wydatkowały kwotę 105.714.697 zł. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił wzrost wydatków na ten cel o 2,5 razy więcej.

Najwięcej środków na ten cel wydatkowano w gminach: Wojcieszów (24.407.798 zł), Bogatynia (1.013.336 zł), Świdnica (1.219.526 zł).

E.8 Adopcja (przysposobienie dziecka)

Zgodnie z Konwencją o Prawach Dziecka dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia. W przypadku, gdy rodzina biologiczna dziecka nie jest w stanie zapewnić Mu warunków do bezpiecznego rozwoju, najkorzystniejszym jest umieszczenie go w rodzinie adopcyjnej. Wówczas dziecko ma zapewniony rozwój najbardziej zbliżony do naturalnego środowiska rodzinnego. Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej obowiązek prowadzenia ośrodka adopcyjnego nakłada na samorząd województwa, który ten obowiązek realizuje za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego funkcjonującego w ramach Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. W województwie funkcjonuje również Archidiecezjalny Ośrodek Adopcyjny we Wrocławiu.

W 2021 roku 158 dzieci opuszczające rodzinną pieczę zastępczą oraz 69 dzieci opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą zostało przekazanych do adopcji. Dolnośląski Ośrodek Polityki Społecznej oraz powiaty realizują szereg działań mających na celu promocję pozytywnego wizerunku rodzicielstwa zastępczego m.in. kampanie społeczne, spoty i konferencje.

E.9 Usamodzielnianie wychowanków.

w roku 2021 usamodzielniało się 215 wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz 385 wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej.

Osobną grupą są osoby pełnoletnie opuszczające dom pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy, młodzieżowy ośrodek socjoterapii zapewniający całodobową opiekę i młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Tego rodzaju placówki opuściło w roku oceny 100 usamodzielniających się wychowanków. Jest to więcej o 56 usamodzielnień niż w roku ubiegłym. Większość usamodzielnianych bo 65 na 100 pobierało comiesięczne świadczenia na kontynuowanie nauki. 22 osoby z ogółu usamodzielnianych, pobrało świadczenie na usamodzielnienie na łączną kwotę prawie 96 tys.

E.10 Opieka nad dziećmi do lat 3

w województwie dolnośląskim w 2021r. funkcjonowało 407 żłobków, które dysponowały ogółem 18.571 miejscami, oraz 2.478 opiekunów dziennych do dzieci. Podobnie jak w latach ubiegłych Istniejąca infrastruktura nie zaspokajała potrzeb związanych z opieką żłobkową – w placówkach opieki nad dzieckiem do lat 3 brakowało ponad 5 tys. miejsc. W porównaniu z rokiem 2020 odnotować można wzrost wszystkich parametrów infrastruktury żłobkowej – liczba żłobków wzrosła o 8 placówek, opieką objęto o 886 dzieci więcej niż w roku 2020, o 111 osób wzrosła również liczba opiekunów dziennych do dzieci. W roku 2021 w porównaniu z 2020r. zwiększył się nieco deficyt miejsc dla dzieci w żłobkach – o 81 miejsc.

Tabela 17. Instytucje sprawujące opiekę nad małym dzieckiem w województwie dolnośląskim w latach 2018- 2021

rok	2018	2019	2020	2021
Liczba żłobków	675	379	399	407
liczba opiekunów dziennych	3 632	2 259	2 367	2 478
Liczba dzieci w żłobkach	28 404	16 121	17 685	18 571
Brakujące miejsca	9 148	7 694	5 124	5 205

Źródło : OZPS za 2021 r, str. 23

E.11 Ośrodki dla dzieci i młodzieży i Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze

Duża liczba dzieci przebywa w placówkach całodobowych systemu oświaty. Zgodnie z danymi GUS¹⁷ 2021 roku r. w młodzieżowych ośrodkach socjoterapii i młodzieżowych ośrodkach wychowawczych w województwie dolnośląskim przebywało łącznie 957 dzieci i młodzieży (część z nich jest równocześnie wykazywana i finansowana w ramach systemu pieczy zastępczej). Dzieci z niepełnosprawnościami (głównie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim) w 2021 r. stanowiły 3,6% (17 osób) ogólnej liczby wychowanków Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych (MOW). Zgodnie z kontrolą NIK¹⁸ skuteczność zajęć i programów realizowanych przez MOW jest niska w zakresie przygotowywać ich podopiecznych do samodzielnego, zgodnego z obowiązującymi normami prawnymi i społecznymi życia. Powyższa kontrola wskazała, że wzrosła liczba wychowanków, którzy po opuszczeniu placówki weszli w konflikt z prawem, z drugiej jednak strony, więcej osób podjęło naukę lub pracę. Połowa kontrolowanych placówek nie zapewniała opieki psychologiczno-pedagogicznej w odpowiednim wymiarze.

W roku szkolnym 2018/2019 wg danych MEN Systemu Informacji Oświatowej, udostępnionych przez US we Wrocławiu, w województwie dolnośląskim uczyło się w szkołach podstawowych różnego typu 8 135 uczniów z niepełnosprawnościami, w gimnazjach różnego typu 1 329 uczniów z niepełnosprawnościami, w szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych różnego typu 3 223 uczniów z niepełnosprawnościami. Do przedszkoli różnego typu uczęszczało 1 922 dzieci z niepełnosprawnościami¹⁹.

Podsumowanie na podstawie Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej

1. Proces deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej, który wprowadzany warunek dotyczący wieku dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (dzieci powyżej 7. roku życia) oraz liczby dzieci, która nie może przekraczać 14

¹⁷ BDL [OŚRODKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY](#)

¹⁸ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/mlodziejowe-osrodki-wychowawcze.html> data dostępu 13.12.2022

¹⁹ DSIS, str.97

wskazuje na rosnące znaczenie pieczy rodzinnej oraz wydatków w tym zakresie. Wyzwaniem będzie zatem zapewnienie odpowiedniej liczby rodzin zastępczych, o ile napływ dzieci wymagających objęcia systemem pieczy zastępczej utrzyma się na bieżącym poziomie.

2. Od kilku lat obserwować można tendencję do wzrostu wydatków związanych z ponoszeniem przez gminy odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej. W 2021r. na realizację w/w zadań w zakresie wsparcia rodzin w ramach odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej, gminy województwa wydatkowały kwotę 105.714.697 zł. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił wzrost wydatków na ten cel o 2,5 razy więcej, a prognozy wskazują na dalsze zwiększenie wydatków gmin na ten cel.
3. W roku 2021 jedynie 266 wychowanków opuszczających instytucjonalną pieczę zastępczą oraz 282 opuszczających rodzinną pieczę zastępczą powróciło do rodziny naturalnej. Fakt ten świadczyć może o niskiej skuteczności pracy z rodziną biologiczną, nieprzynoszącej efektu powrotu dziecka z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej. Również wczesny wiek dziecka w którym trafia do pieczy zastępczej i długoletnie przebywanie dziecka w pieczy zastępczej wiąże się z długoletnią perspektywą finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej od dzieciństwa po pełnoletność.
4. Blisko 57% rodzin zastępczych na Dolnym Śląsku stanowią rodziny spokrewnione. Drugą formą pieczy zastępczej dominującą ilościowo są rodziny zastępcze niezawodowe, 23% z ogółu rodzinnych form pieczy. Najmniej liczne są zawodowe formy rodzinnej pieczy zastępczej, w tym rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne i rodziny pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, które stanowią 8% z ogółu rodzinnych form pieczy.
5. Od kilku lat następuje systematycznie postępująca rozbudowa infrastruktury opieki nad dzieckiem do lat 3. W województwie dolnośląskim utrzymuje się trend wzrostowy w zakresie zapewniania opieki dzieciom do lat 3. W roku 2021 brakowało 5205 miejsc w żłobkach.

Obszary horyzontalne specyficzne dla wszystkich obszarów

G.1 Centrum Usług Społecznych

Z dniem 1 stycznia 2020r. na mocy ustawy z dnia 19 lipca 2019r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. 2019 poz. 1818) wprowadzona została możliwość utworzenia na szczeblu gminnym jednostki organizacyjnej – Centrum Usług Społecznych (CUS) lub przekształcenia istniejącego ośrodka pomocy społecznej w CUS.

Centrum Usług Społecznych jest miejscem, w którym każdy mieszkaniec, bez względu na dochód i sytuację społeczną, otrzyma wsparcie w sposób zindywidualizowany (usługi „szyte na miarę”). Realizacja usług odbywa się przy ścisłej współpracy lokalnych usługodawców:

organów administracji publicznej, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej.²⁰

W województwie dolnośląskim aktualnie funkcjonują 3 CUS-y w Prusicach, Pieszycach i Jedlinie Zdroju.

CUS Pieszycy świadczy poniższe usługi społeczne:

- Klub SENIOR +
- Opieka wytchnieniowa
- Klub młodzieżowy
- Wolontariat
- Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego

G.2 Mieszkania chronione/wspomagane/z koszykiem usług

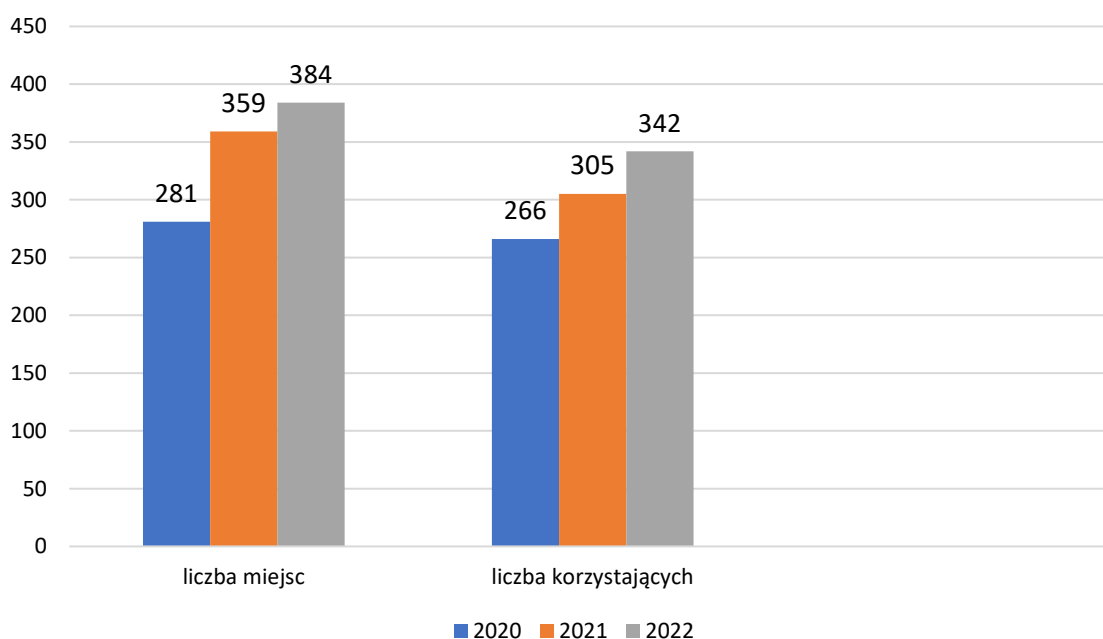
Osobie pełnoletniej, która m.in. ze względu wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki może być przyznany pobyt w mieszkaniu chronionym. W ramach mieszkania chronionego treningowe świadczone są usługi bytowe oraz nauka, rozwijanie lub utrwalanie samodzielności, sprawności w zakresie samoobsługi, pełnienia ról społecznych w integracji ze społecznością lokalną, a celem tych działań jest umożliwienie prowadzenia samodzielnego życia po opuszczeniu mieszkania chronionego. Natomiast mieszkanie chronione wspierane jest formą pomocy kierowaną do osób niepełnosprawnych, szczególnie osób niepełnosprawnych fizycznie i (w tym osób z zaburzeniami psychicznymi) oraz do osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych, obejmującą zakres usług bytowych i pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym oraz realizacji kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie adekwatnym do jej psychofizycznych możliwości.

Na koniec 2019r. niemal ¼ (52 placówki) ogółu mieszkań chronionych stanowiły mieszkania chronione wspierane, będące formą pomocy kierowaną do osób z niepełnosprawnościami, szczególnie osób z niepełnosprawnością fizyczną lub osób z zaburzeniami psychicznymi oraz do osób w podeszłym wieku lub przewlekle chorych.

W 2021 roku na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 134 mieszkania chronione, z jedynie 3% ogółu mieszkań chronionych prowadzona była przez podmiot niebędący JST.

²⁰ <https://pieszyce.naszcus.pl/o-instytucji>

Wykres 9. Mieszkania chronione - liczba miejsc i osób korzystających

Źródło : OZPS za 2021 r.

Wnioski/podsumowanie przygotowane w oparciu o Dolnośląską Strategię Integracji Społecznej na lata 2021-2030

1. Zmiany demograficzne (starzenie się społeczeństwa) wskazuje na rosnącą rolę pomocy instytucjonalnej w zaspokajaniu potrzeb osób starszych, szczególnie tych w niekorzystnej sytuacji materialnej i społecznej, co w przyszłości generować będzie dla systemu konieczność zwiększenia nakładów finansowych, osobowych i infrastrukturalnych na wsparcie oferowane tej kategorii osób.
2. Ważnym zagadnieniem dla samorządów lokalnych i samorządu województwa, obok tworzenia narzędzi systemowych mających za zadanie świadczenie usług ukierunkowanych na zapotrzebowanie osób starszych, jest również wspieranie rodziny w pełnieniu funkcji opiekuńczych i tam, gdzie to możliwe, zwiększanie jej wydolności opiekuńczej, co oprócz aspektu deinstytucjonalizacyjnego (wykonywanie funkcji opiekuńczych przez członka rodziny czy inną bliską osobę jest z pewnością dla seniora mniej obciążające psychicznie niż kontakt z opiekunem zatrudnionym przez instytucję), będzie miało również wymiar finansowy (opieka członka rodziny mniej obciąży finansowo system instytucjonalny). By jednak osoby bliskie mogły wywiązywać się z roli opiekuna osoby starszej, warto wyposażyć je w wiedzę merytoryczną na ten temat i umiejętności praktyczne oraz zapewnić usługi wspomagające, m.in. **opiekę wytchnieniową czy usługi asystenckie**.
3. Jednym z zadań Samorządu Województwa Dolnośląskiego prowadzonych w ramach Wojewódzkiego Programu „Nestor”, realizowanego od 2006r., jest cykliczne prowadzenie we współpracy z samorządami gminy szkoleń dla nieformalnych

opiekunów osób starszych. Celem szkolenia jest wzrost wiedzy opiekunów nieformalnych na temat przemian i zagrożeń związanych z wiekiem senioralnym, zwiększenie ich kompetencji opiekuńczych oraz przeciwdziałanie wypaleniu psychicznemu, wynikającemu z obowiązków i obciążeń opiekuńczych. W latach 2011-2019 łącznie zrealizowano 123 edycje jednodniowego, 4-godzinnego szkolenia, w których uczestniczyło 25.566 opiekunów nieformalnych. Ze względu na zgłaszane zapotrzebowanie planuje się kontynuację działania w latach kolejnych.

4. Aktywność seniorów była i jest bardzo mocno widoczna podczas realizacji pomocy wolontaryjnej w związku z sytuacją kryzysową w Ukrainie. Potencjał ten może być ważnym ogniwem w tworzonego systemie rozwoju usług świadczonych w środowisku lokalnym (np. usługi sąsiedzkie).

Uwagi dotyczące wszystkich Obszarów

1. Z roku na rok zmniejsza się liczba zasobu infrastrukturalnego pomocy i integracji społecznej prowadzonego przez podmioty niebędące jednostkami samorządu terytorialnego. W 2021r. większość wymienionych powyżej placówek prowadzona była przez JST – 77,7% (2020 – 74,1%, 2019 – 69,5%, 2018 – 66,5%, 2017 – 64,8%), inny podmiot był organem prowadzącym dla 22,3% placówek (2020 – 25,9%, 2019 – 30,5%, 2018 – 33,5%, 2017 – 35,2%). W roku 2021 odnotowano wzrost ogólnej liczby placówek o 69 w porównaniu z rokiem 2020, w tym placówek prowadzonych przez JST o 65, a placówek prowadzonych przez inny podmiot o 4. Inne podmioty, głównie organizacje pozarządowe, najczęściej były organem prowadzącym dla rodzinnych domów pomocy (100% ogółu placówek tego typu – 1 placówka), jednostek specjalistycznego poradnictwa (50,0% - 2 placówki), ośrodków wsparcia (34,1%), domów pomocy społecznej (31,7%), Natomiast niemal zupełnie nieobecne są jako podmioty prowadzące w mieszkania chronione – w 2021r. jedynie 3% ogółu mieszkań chronionych prowadzona była przez podmiot niebędący JST. W porównaniu z rokiem ubiegłym, w 2021 zmniejszyła się liczba jednostek pomocy i integracji społecznej prowadzonych przez inne podmioty w odniesieniu do ośrodków interwencji kryzysowej, jednostek specjalistycznego poradnictwa, oraz centrów integracji społecznej, wzrosła natomiast w odniesieniu do domów pomocy społecznej, ośrodków wsparcia, rodzinnych domów pomocy i mieszkań chronionych.
2. Wydaje się, że obserwowana na przestrzeni ostatnich lat tendencja skupienia przeważającej liczby placówek w zarządzie JST utrzymać się będzie również w kolejnych latach. Jest to wynikiem większej stabilności organizacyjnej i finansowej JST, których budżety, zasilane głównie przez środki samorządowe i krajowe, podlegają mniejszym wahanom niż źródła finansowania dostępne innym podmiotom, co przekłada się również na stabilność istniejącego w województwie zasobu instytucjonalnego. Wśród przyczyn takiego stanu rzeczy można wskazać także wzrost oczekiwań wobec standardu jakości usług świadczonych przez placówki pomocy i

wsparcia, którym nie wszystkie podmioty są/będą w stanie sprostać. Sytuacja taka być także powodowana brakiem lub niedostateczną na danym terenie liczbą podmiotów niepublicznych, które dysponowałyby odpowiednią infrastrukturą, zapleczem merytorycznymi i organizacyjnym, które mogłyby i byłyby skłonne prowadzić placówkę instytucjonalną. Nie bez znaczenia pozostaje nadal uprzywilejowana pozycja samorządów lokalnych w pozyskiwaniu funduszy unijnych na zadania inwestycyjne związane z tworzeniem/modernizacją zasobu infrastrukturalnego w obszarze pomocy i wsparcia w nowej perspektywie finansowej (zgodnie z zasadą deinstytucjonalizacji).

3. Podobnie jak w latach ubiegłych liczba osób korzystających z zasobów instytucjonalnych pomocy i wsparcia z reguły przewyższała liczbę oferowanych w tych placówkach miejsc, co oznacza, że placówki te i usługi w nich świadczone stanowią istotny element w procesie zaspokajania potrzeb przez mieszkańców województwa dolnośląskiego. Podobnie jak w latach ubiegłych, istniejący w województwie zasób instytucjonalny nie zaspokajał w pełni występujących potrzeb, o czym świadczyć może informacja o liczbie osób oczekujących na miejsce w ośrodku wsparcia, mieszkaniu chronionym czy domu pomocy społecznej. W 2021r. na miejsce w domu pomocy społecznej oczekiwało 461 osób, w ośrodku wsparcia – 277 osób, w mieszkaniu chronionym – 5 osób.
4. Można przypuszczać, że perspektywie najbliższych lat nadal utrzymywać się będzie na stałym poziomie z tendencją wzrostową dysproporcja pomiędzy zapotrzebowaniem na usługi a możliwością ich świadczenia, szczególnie w odniesieniu do placówek wspierających samodzielne funkcjonowanie w społeczności lokalnej (mieszkania chronione, ośrodki wsparcia) czy oferujących opiekę osobom niezdolnym do zaspokajania codziennych potrzeb (dom pomocy społecznej). Stan taki jest pochodną zarówno przemian demograficznych (tu głównie starzenie się społeczeństwa), przemian w strukturze społecznej i osłabienia wspierającej i opiekuńczej roli rodziny, jak również rosnącej świadomości społecznej, jakie usługi i formy pomocy powinny być dostępne obywatelom w ramach systemu pomocy społecznej i w jakich sytuacjach można się o nie ubiegać.
5. Podobnie jak w latach ubiegłych, również w latach 2020-2021 obserwować można ukierunkowanie rozwoju na placówki świadczące usługi środowiskowe, będące alternatywą dla placówek stacjonarnych ze względów ekonomicznych (niższe koszty świadczenia usług), ale przede wszystkim ze względów społecznych – funkcjonowanie jednostki w społeczności lokalnej przeciwdziała negatywnym skutkom, takim jak izolacja, osamotnienie oraz instytucjonalizacja, będąca często udziałem osób przebywających w placówkach stacjonarnych. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do mieszkań chronionych i ośrodków wsparcia. Rozwój usług

środowiskowych staje się również swoistego rodzaju koniecznością w obliczu negatywnych trendów demograficznych – rosnąca liczba osób starszych, wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, będzie systematycznie generować dodatkowe koszty z tym związane, a dla samorządów lokalnych w dłuższej perspektywie może być korzystniejsze pod względem finansowym wspieranie seniorów w ich środowisku zamieszkania, niż ponoszenie opłat za pobyt w placówce stacjonarnej. Dolnośląskie samorzady, dostrzegając rosnące zapotrzebowanie na usługi środowiskowe, szczególnie wśród osób starszych i o ograniczonej samodzielności, w ostatnich latach coraz skuteczniej wykorzystują możliwości pozyskiwania środków z budżetu państwa oraz funduszy unijnych na tworzenie i rozwój infrastruktury wsparcia środowiskowego.

6. Zwiększone zapotrzebowanie na kadre posiadającą profesjonalne przygotowanie, będące wynikiem rosnącej liczby placówek pomocy i wsparcia w regionie, może, i to już w niedalekiej przyszłości, generować określone zagrożenia, problemy i wyzwania dla kadry zarządzającej zasobem instytucjonalnym. Pierwszą kwestią, która zaczyna coraz powszechniej dotyczyć również system pomocy społecznej, jest dostępność kadr służb społecznych. Ograniczenia związane z dostępnością pracowników służb społecznych na rynku pracy, niższe niż w innych profesjach wynagrodzenia, stosunkowo niski prestiż zawodu, wyśrubowane wymogi uprawniające do wykonywania zawodu oraz dokonująca się zmiana pokoleniowa sprawiają, że niektóre JOPS zaczynają lub w przyszłości mogą mieć problemy ze skompletowaniem niezbędnego zasobu kadrowego. Druga kwestia wiąże się z rosnącą koniecznością dbałości o wysoki standard świadczonych usług, co jest konsekwencją określonych przepisami prawa standardów czy też rosnących oczekiwań odbiorców wobec form i sposobów świadczenia usług. Jednym z zadań kadry zarządzającej JOPS w tym kontekście staje się wzmożona troska o profesjonalizację zatrudnionej kadry, poprzez systematyczne podnoszenie jej kwalifikacji i umiejętności, służących zapewnieniu wysokiej jakości usług świadczonych w placówkach pomocy i wsparcia.
7. W celu uniknięcia dużej fluktuacji zasobów kadrowych i związanych z tym utrudnień w świadczeniu usług, zarządzający JOPS w sposób przemyślany i długofalowy powinni dbać o rozwój zawodowy pracownika, dostarczając mu zarówno narzędzi profesjonalnych (w postaci kwalifikacji i umiejętności), jak również przeciwdziałając wypaleniu zawodowemu, w tym poprzez zapewnienie dostępu do systematycznej i w miarę częstej superwizji.
8. W 2021r. koszt utrzymania i prowadzenia dolnośląskich placówek pomocy i wsparcia wyniósł 570.763.237 zł, o ponad 20 mln więcej niż w roku 2020. Wzrost kwot przeznaczonych na prowadzenie i utrzymanie placówek odnotowano we wszystkich

typach placówek, zaś najwyższy jego poziom obserwowano wobec placówek opiekuńczo-wychowawczych, ośrodków wsparcia (tu głównie klubów samopomocy, środowiskowych domów samopomocy oraz schronisk dla osób bezdomnych), placówek wsparcia dziennego oraz warsztatów terapii zajęciowej. W roku 2022 prognozowany jest dalszy wzrost kosztów utrzymania zasobu infrastruktury pomocy i wsparcia o ponad 28 mln zł.

9. Powiększenie zasobu instytucjonalnego w pomocy społecznej – proces niezwykle istotny z punktu widzenia świadczenia usług społecznych, generuje wzrost zapotrzebowania finansowego, organizacyjnego i kadrowego związanego z tworzeniem i prowadzeniem placówek pomocy i wsparcia. W sytuacji, gdy wydatki związane z ich uruchomieniem i funkcjonowaniem są wysokie, jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć trudności z wygospodarowaniem środków finansowych na ten cel wyłącznie w ramach zasobów własnych. Stąd też istnieje zagrożenie, iż niektóre z samorządów lokalnych, pomimo rozpoznanych potrzeb w tym zakresie, nie będą w stanie ich zaspokoić. Szansą w tym zakresie jest dla gmin i powiatów dolnośląskich możliwość skorzystania z dofinansowania działań infrastrukturalnych w obszarze pomocy i integracji społecznej ze środków Unii Europejskiej w ramach nowej perspektywy finansowej, jak również ze środków z budżetu państwa. Ukierunkowanie działań unijnych i krajowych w najbliższych latach na proces deinstytucjonalizacji pomocy społecznej i wsparcie finansowe tworzenia i rozbudowy usług o charakterze środowiskowym, będzie dla wielu samorządów szansą na poprawę dostępności do infrastruktury społecznej.
10. Potrzeby dolnośląskich jednostek pomocy społecznej w zakresie wdrożenia koncepcji deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług społecznych, zebrane w 4 obszarach:
 1. wsparcie merytoryczne i finansowe w procesie przekształcania Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS) w Centra Usług Społecznych (CUS),
 2. organizacja systemu rozwoju kompetencji oraz wsparcia kadr,
 3. wsparcie w rozwoju podmiotów realizujących usługi, w szczególności Podmiotów Ekonomii Społecznej (zwłaszcza w mniejszych gminach),
 4. wsparcie w zakresie zapewnienia trwałości usług.

Ad. 1 Odnosząc się do obszaru wsparcia w procesie przekształcania OPS w CUS, niezbędne jest:

- skierowanie do wójtów/burmistrzów/prezydentów oraz rad gmin informacji o czekających gminy zmianach w polityce społecznej ukierunkowanych na usługi społeczne w ramach tworzonych CUS (wiedza o nieuniknionych zmianach powinna przyczynić się do uwzględniania ich w strategicznych dokumentach, przygotowywania się do ich wdrożenia, nawiązywania współpracy z instytucjami pozarządowymi oraz budowania niezbędnych partnerstw),

- przybliżanie problematyki usług społecznych i zmian w polityce społecznej decydującym miast i gmin podczas spotkań, konferencji, itp. – promowanie zaspokajania potrzeb z wykorzystaniem usług społecznych (organizacja kampanii społecznych)
- aktywne wsparcie (merytoryczne i finansowe) procesów przekształcania OPS w CUS, zwłaszcza w kontekstach: planowania procesu przekształcenia, diagnozowania potrzeb mieszkańców, specyfikacji i wyceny usług, tworzenia programów usług społecznych oraz wdrażania i ewaluowania usług. Wsparcie realizowane powinno być we współpracy z:
 - a) z kadrami OPS,
 - b) z lokalnymi władzami samorządowymi,
 - c) z organizacjami pozarządowymi i Podmiotami Ekonomii Społecznej,
 - d) ze społecznościami lokalnymi
- konieczność wsparcia finansowego dla rozwoju zaplecza infrastrukturalnego do realizacji usług zwłaszcza w gminach wiejskich i gminach z niskimi dochodami (w szczególności lokalowego i technicznego)
- uwzględnienie w zakresie planowanych zmian odmiennej specyfiki (zwłaszcza w zakresie zasobów i potrzeb) gmin wiejskich, które wymagają większego wsparcia.

Ad. 2 Aby skutecznie wdrażać usługi społeczne, niezbędna jest przemyślana polityka w zakresie organizacji systemu rozwoju kompetencji oraz wsparcia kadr obejmująca:

- wdrożenie nieodpłatnych szkoleń dających uprawnienia do zatrudnienia w CUS na stanowiskach kierowniczych, koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych, czy organizatorów usług społecznych (co umożliwi zatrudnienie kompetentnej kadry zgodnie z wymogami ustawowymi)
- organizacja systemu edukacji i wzmacnianie kompetencji kadr OPS/CUS w aspektach branżowych i interpersonalnych (w związku z już odczuwanymi brakami kadrowymi w pomocy społecznej nadal niezbędne jest ułatwienie nabycia kwalifikacji do wykonywania zawodu pracownika socjalnego, a także rozwoju kompetencji osób zaangażowanych w organizację i realizację usług społecznych)
- rozwój systemu wsparcia dla kadr w postaci superwizji, coachingu, pomocy psychologicznej (w celu udzielenia wsparcia w przeżywanych kryzysach, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz zapobiegnięciu utracie doświadczonych pracowników);
- stworzenie możliwości edukacji kadr oraz organizacji superwizji, coachingu, pomocy psychologicznej w ramach programów europejskich realizowanej bezpośrednio przez same instytucje pomocy społecznej, wraz z wdrażaniem projektów dedykowanych dla klientów systemu pomocy społecznych oraz odbiorców usług społecznych.

Tego rodzaju edukacja jest planowana do wdrożenia w ramach projektów edukacyjnych w Programie Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska np. w kontekście kadr nauczycielskich. Różnorodna specyfika koniecznych do zrealizowania działań tworzy potrzebę praktycznej edukacji i realizowania innych działań wspierających kadry. Ich specyfika wynika z indywidualnych, często bardzo lokalnych potrzeb instytucji i mieszkańców. Dlatego należy stworzyć instytucjom możliwość wzmacniania kadr niezależnie od ogólnie wdrażanych modeli edukacji i wsparcia. - wsparcie gmin w zakresie wynagrodzeń dla pracowników OPS i CUS.

Ad. 3 Wsparcie rozwoju partnerskiego i partycypacyjnego modelu zarządzania politykami społecznymi na szczeblach lokalnych, aby wypełnić ustawowy obowiązek realizacji usług społecznych. W tym celu należy podjąć inicjatywy w kierunku:

- edukacji i wsparcia w tworzeniu nowych podmiotów realizujących usługi, w szczególności Podmiotów Ekonomii Społecznej (zwłaszcza w mniejszych gminach)
- organizacji spotkań jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi i Podmiotami Ekonomii Społecznej celem przedstawienia oferty swej działalności i nawiązania współpracy (np. w formie targów usług)
- publikacji i aktualizacji bazy teleadresowej organizacji pozarządowych i Podmiotów Usług Społecznych z terenu województwa dolnośląskiego i obszarów ich działalności na stronach samorządu województwa

Ad. 4 Duże obawy przed podjęciem decyzji o przekształceniu OPS w CUS budzi konieczność zapewnienia trwałości usług i trudnymi do przewidzenia (m.in. w kontekście sytuacji ekonomiczno – gospodarczej) możliwościami gmin w tym zakresie. Aby problem ten nie zastopował pożądaných zmian należy wdrożyć wsparcie w zakresie zapewnienia trwałości usług. Sprzyjać temu będzie m.in.:

- systematyczna edukacja w zakresie możliwości i sposobów finansowania usług społecznych poprzez pozyskiwanie funduszy pochodzących z budżetów samorządowych wspieranych budżetami regionu, kraju, Unii Europejskiej oraz od osób korzystających z usług (w przypadku odpowiedniej zamożności)
- budowanie i upowszechnianie modelu dobrych praktyk w zakresie realizowanych usług społecznych
- rozwój usług w ujęciu długoletnim, a nie tylko projektowym, co oznacza konieczność wdrożenia usług do systemu wieloletniego ich finansowania
- konieczność zbudowania systemu wsparcia finansowego CUS po okresie wdrażania funduszy UE
- stworzenie możliwości spotkań CUS w celu wymiany doświadczeń, wzajemnego wsparcia i inspirowania się

Zestawienie tabel

Tabela 1. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych).....	4
Tabela 2. Lista rekomendowanych wniosków w ramach programu MRiPS "Opieka wytchnieniowa" - edycja 2022	6
Tabela 3. Udział osób z niepełnosprawnością wg kryterium statystycznego w określonych grupach wiekowych.....	10
Tabela 4. Lista rekomendowanych wniosków w ramach programu MRiPS „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej - 2022 r.”	13
Tabela 5. Liczba osób zarejestrowanych w rejestrze obywateli Ukrainy i członków ich rodzin, którym nadano status cudzoziemca na podstawie specustawy w województwie dolnośląskim (stan na 11.09.2022 r.)	17
Tabela 6. Liczba pacjentów według form leczenia i najczęstszych schorzeń	19
Tabela 7. Ośrodki interwencji kryzysowej.....	22
Tabela 8. Liczba osób korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	23
Tabela 9. Liczba uczestników zajęć w WTZ	23
Tabela 10. Liczba uczestników zajęć w ZAZ.....	24
Tabela 11. Liczba miejsc w placówkach dla osób w kryzysie bezdomności na Dolnym Śląsku w 2021 r.	24
Tabela 12. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek (w złotych).....	26
Tabela 13. Infrastruktura społeczna w obszarze mieszkań komunalnych i socjalnych.....	26
Tabela 14. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny i rodzin wspierających.	27
Tabela 15. Lista gmin z wysokością dofinansowania w ramach Programu asystent rodziny na rok 2022 z województwa dolnośląskiego	28
Tabela 16. Placówki wsparcia dziennego	33
Tabela 17. Instytucje sprawujące opiekę nad małym dzieckiem w województwie dolnośląskim w latach 2018- 2021.....	39

Zestawienie wykresów

Wykres 1. Proces „podwójnego starzenia się” społeczeństwa Dolnego Śląska.....	8
Wykres 2. Liczba Klubów i miejsc spotkań dla seniorów w latach	16
Wykres 3. Wydatki budżetów JST oraz liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w latach 2018 -2022 (prognoza)	17
Wykres 4. Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg. prowadzonej formy w 2021 r. - województwo dolnośląskie w roku 2021 – województwo dolnośląskie.....	35
Wykres 5. Liczba dzieci objętych rodzinną i instytucjonalną formą pieczy zastępczej wraz z kosztami funkcjonowania	36
Wykres 6. Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg wieku	36
Wykres 7. Wychowankowie instytucjonalnej pieczy zastępczej według wieku.....	37
Wykres 8. Odpłatność gminy za pobyt dziecka w pieczy zastępczej w złotych ogółem – gminy.....	37
Wykres 9. Mieszkania chronione - liczba miejsc i osób korzystających	42